

“स्वच्छ, सफा, समृद्ध, सुन्दर – महालक्ष्मी नगर”
“Clean, Green, Prosperous, Full of Beauty – Mahalaxmi Municipality”

हामी र हाम्रो महालक्ष्मी नगरपालिका

आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८)
स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम

महालक्ष्मी नगरपालिका, ललितपुर
२०७६ चैत्र

नगरकार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०७६।१२।०९

प्रकाशक

महालक्ष्मी नगरपालिका ललितपुर

Website :

www.mahalaxmimun.gov.np

Email :

maalalaxmimun@gmail.com

maalalaxmimun.edu@gmail.com

ito.mahalaxmimun@gmail.com

(c) सर्वाधिकार प्रकाशकमा

सङ्ख्या ॡ०० प्रति

संरक्षक

- श्री रामेश्वर श्रेष्ठ – नगर प्रमुख
श्री निर्मला थापा– नगर उप-प्रमुख

पाठ्यक्रम निर्माण सल्लाहकार समिति

१. श्री रामेश्वर श्रेष्ठ -नगर प्रमुख
२. श्री निर्मला थापा- नगर उपप्रमुख
३. श्री लक्ष्मीप्रसाद रेग्मी - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४. डा. जीवराज पोखरेल
५. श्री जनार्दन नेपाल, पूर्व सचिव
६. डा. मदन विष्ट
७. डा. ओमकारेश्वर श्रेष्ठ
८. डा. चम्पक पोखरेल
९. डा. डीपी बडाल
१०. डा. मोहन तामाङ
११. डा. प्रभुराज बुढाथोकी
१२. डा. विनोद शर्मा
१३. डा. राजेन्द्र पौडेल
१४. श्री ख्यामनाथ तिमिसिना, प्रिन्सिपल, शुभतारा माध्यमिक विद्यालय
१५. श्री भरतबाबु खनाल, प्रधानाध्यापक, महेन्द्रग्राम माध्यमिक विद्यालय
१६. श्री राजेन्द्रविक्रम कार्की, शिक्षा समन्वयकर्ता
१७. श्री रामबन्धु सुवेदी, सदस्य सचिव

पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल

श्री रामबन्धु सुवेदी, प्रमुख शिक्षा अधिकृत	- संयोजक
डा निर्मला केसी, नगर शिक्षा समिति सदस्य	- सदस्य
श्री राजेन्द्रविक्रम कार्की, शिक्षा समन्वयकर्ता	- सदस्य
श्री भरतबाबु खनाल, प्रधानाध्यापक, श्री महेन्द्र ग्राम माध्यमिक विद्यालय एवम् नगर परीक्षा समिति सदस्य	- सदस्य
श्री ख्यामनाथ तिमिसिना, प्रिन्सिपल, श्री शुभतारा माध्यमिक विद्यालय	- सदस्य
श्री जनकराज पौडेल, शिक्षक, श्री श्रृङ्गेरी माध्यमिक विद्यालय	- सदस्य
श्री सुनिता योडहाड, शिक्षा अधिकृत	- सदस्य सचिव

विषयवस्तु सम्पादन

श्री हेमराज खतिवडा, पाठ्यक्रम अधिकृत, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर

भाषा सम्पादन

श्री उर्मिला ढकाल, अधिकृत, महालक्ष्मी नगरपालिका, ललितपुर

भूमिका

शिक्षा पूर्वाधारको पनि पूर्वाधार भएकाले योग्य दक्ष र नैतिकवान् मानव संसाधनको विकासका लागि शिक्षाको पद्धति र विषयवस्तु व्यक्ति, राष्ट्र र समाजको आवश्यकता अनुकूल हुनुपर्दछ । एक्काइसौं शताब्दीको शिक्षाले व्यक्तिमा मानवीयता, नैतिकता, सहकार्य एवम् विश्लेषणात्मक चिन्तनजस्ता सीपहरूको अपेक्षा गर्दछ । ज्ञान र प्रविधिमा आधारित कामको संसार नै अर्थतन्त्रको प्रमुख संवाहक क्षेत्रका रूपमा अगाडि देखा परिरहेको वर्तमान सन्दर्भमा एकातर्फ अन्तरराष्ट्रिय प्रतिस्पर्धामा खरो उत्रन सक्ने विषयगत दक्षता आवश्यक पर्दछ भने अर्कातर्फ आफ्नो धरातलीय यथार्थ र सम्भावनाहरूलाई पहिचान गरी त्यसलाई आर्थिक र सामाजिक मूल्यका रूपमा विकास गर्न सक्ने कौशल र सोच आवश्यक पर्दछ । उपरोक्त तथ्यहरूलाई मध्यनजर गरी विद्यार्थीहरूमा आफ्नो स्थानीय संस्कृति, भाषा, ज्ञान, सीप, सम्पदा र आर्थिक सम्भावनाहरूको बोध गराइ आफ्नो पहिचान प्राप्त गर्ने अवसरका रूपमा स्थानीय पाठ्यक्रम विकास गरिनुपर्ने हुन्छ । महालक्ष्मी नगरपालिकाद्वारा निर्माण गरिएको प्रस्तुत पाठ्यक्रम सोही उद्देश्यमा परिलक्षित रहेको छ ।

प्रस्तुत पाठ्यक्रम निर्माणका क्रममा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६, स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण निर्देशिका, २०६७ ले तोकेको मापदण्ड र विधिलाई पूर्णतः अनुसरण गरिएको छ । पाठ्यक्रम निर्माणका लागि नगर शिक्षा समितिबाट सल्लाहकार समिति गठन गरिएको तथा सो समितिअन्तर्गत रही पाठ्यक्रम निर्माणका लागि पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल गठन गरिएको थियो । कार्यदलले नगरभित्रका सबै वडाहरूमा गई स्थानीय सरोकारवालाहरू, राजनीतिकर्मीहरू, शिक्षाविद्हरू, भाषाविद्हरू, संस्कृतिविद्हरू लगायतका सबै सरोकारवालाहरूसँग प्रत्यक्ष लक्षित समूह छलफल कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी रायसुझावहरू सङ्कलन गरिएको थियो । त्यसैगरी विद्यार्थीहरू, शिक्षकहरू, अभिभावकहरू, शिक्षाप्रेमीहरू, पेशागत सङ्गठनहरू लगायतका सबै सम्भावित सरोकारवालाहरूसँग प्रत्यक्ष, इमेल, वेबसाइट तथा सामाजिक सञ्जालमार्फत समेत रायसुझावहरू प्राप्त गरी पाठ्यक्रम लेखन गरिएको थियो ।

आगामी शैक्षिक सत्र २०७७ देखि कक्षा १ बाट ८ सम्म एक विषयको यो स्थानीय पाठ्यक्रम महालक्ष्मी नगरपालिका भित्रका सबै सामुदायिक, गुठी र संस्थागत विद्यालयहरूमा एकैसाथ लागू हुनेछ । पाठ्यक्रमलाई सैद्धान्तिकभन्दा पनि व्यावहारिक ढङ्गले परियोजना र प्रयोगात्मक रूपमा कार्यान्वयन गर्ने गरी तय गरिएको छ । यसको कार्यान्वयनबाट नगरपालिकामा अध्ययन गर्ने हरेक विद्यार्थीहरूले नगरपालिकाको भौगोलिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, पर्यावरणीय, आर्थिक, ऐतिहासिक लगायतका विषयहरूमा ज्ञान, सीप र अभिवृत्तिको विकास गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

पाठ्यक्रम निर्माणमा नीतिगत मार्गदर्शन गर्ने सल्लाहकार समितिका सबै विज्ञ सदस्यहरू, निर्माणमा अहोरात्र खट्ने कार्यदलका सदस्यहरू, सुझाव सङ्कलनलाई सहजीकरण गर्नुहुने सम्पूर्ण वडाअध्यक्षहरू, अमूल्य सुझावहरू प्रदान गर्नुहुने सबै विज्ञ सरोकारवालाहरू, विभिन्न सङ्घ सङ्गठनमा आबद्ध महानुभावहरू, विषयवस्तु सम्पादन गरी सहयोग गर्नुहुने पाठ्यक्रम विकास केन्द्रका विज्ञ हेमराज खतिवडा, भाषा सम्पादन गर्नुहुने उर्मिला ढकाल लगायत प्रत्यक्ष र परोक्ष योगदान दिनुहुने सबैमा नगरपालिका हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछ । अन्त्यमा, पाठ्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी त्यस क्रममा देखिने त्रुटिहरू औंल्याई निरन्तर परिमार्जन र सुधारका लागि पृष्ठपोषण र सुझावहरू प्रदान गरिदिनुहुन सम्बन्धित सबै सरोकारवालाहरूमा नगरपालिका हार्दिक अनुरोध गर्दछ ।

रामेश्वर श्रेष्ठ

नगरप्रमुख

महालक्ष्मी नगरपालिका, ललितपुर ।

विषय सूची

परिच्छेद एक: प्रारम्भिक	१
१.१ परिचय	१
१.२ स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता र उद्देश्यहरू	१
१.३ पाठ्यक्रम निर्माणको विधि एवम् प्रक्रिया	२
१.४ स्थानीय पाठ्यक्रमका उद्देश्यहरू तथा तहगत सक्षमताहरू	३
१.४.१ आधारभूत तह कक्षा १—३ का सक्षमताहरू	३
१.४.२ आधारभूत तह कक्षा ४—५ का सक्षमताहरू	३
१.४.३ आधारभूत तह कक्षा ६—८ का सक्षमताहरू	३
१.५ स्थानीय पाठ्यक्रमका विषयक्षेत्र र शिक्षण घण्टी:	४
१.६ सिकाइ सहजीकरण विधि तथा समय निर्धारण	७
परिच्छेद २	८
पाठ्यक्रमको क्षेत्र, क्रम तालिका र विषय विस्तृतीकरण	८
२.१ पाठ्यक्रमको क्षेत्र र क्रम तालिका	८
२.२ पाठ्यक्रमको विषय विस्तृतीकरण	१२
परिच्छेद ३	३५
मूल्याङ्कन योजना	३५
अनुसूचीहरू	३७
अनुसूची - १ (निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन फाराम)	३७
अनुसूची - २ (आवधिक परीक्षाका लागि प्रश्न निर्माण योजना)	३८
अनुसूची ३ (राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले निर्धारण गरेबमोजिम आधारभूत तहको पाठ्यक्रम ढाँचा)	३९
सन्दर्भ सूची	४६

परिच्छेद एक: प्रारम्भिक

१.१ परिचय

नेपालको संविधानले विद्यालय तहको शिक्षालाई स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रभित्र विनियोजन गरेको छ । शिक्षालाई मौलिक हकका रूपमा व्यवस्था गरी शैक्षिक अधिकारहरूको निक्षेपण र स्थानीयकरण मार्फत बलियो शैक्षिक जग निर्माणको मार्गप्रशस्त गरेको छ । पन्ध्रौं योजनाले परम्परागत र स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिको संवर्धन र संरक्षण गर्दै वैज्ञानिक खोज र अनुसन्धानबाट प्रतिपादित नवीनतम प्रविधिलाई मुलुकको समग्र विकास प्रक्रियामा उपयोग गर्ने रणनीति तय गरेको छ । राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपले आधारभूत तहमा एक विषयको स्थानीय पाठ्यक्रम स्थानीय तहले तयार गरी पठनपाठन गराउनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । संघीय सरकारले समग्र पाठ्यक्रम तथा परीक्षासम्बन्धी मापदण्ड, नीति, गुणस्तरका सूचकहरू र वेञ्चमार्क तयार गर्नुपर्ने, प्रदेश सरकारले सो सम्बन्धमा क्षमता विकास र समन्वय गर्ने तथा स्थानीय सरकारले संघीय नीतिभित्र रही स्थानीय नीति निर्माण र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यसैगरी दिगो विकासका लक्ष्यहरू २०३० को सफल कार्यान्वयनका राष्ट्रिय रणनीतिहरूमा समेत स्थानीय क्षमता, ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई सबलीकरण गरी गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न सकिने उल्लेख गरिएको छ । विगतमा स्थानीय पाठ्यक्रमलाई स्थानीय भाषाका रूपमा मात्र बुझिने तथा स्थानीय सरकारहरू शक्तिशाली नभइरहेकाले स्थानीय पाठ्यक्रमको प्रयोग सङ्कुचनमा रहेकोमा नेपालको संविधान जारी भएपश्चात सबल र अधिकारसम्पन्न स्थानीय तहहरूको संवैधानिक व्यवस्थाको कार्यान्वयनका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको सान्दर्भिकता, आवश्यकता र अपनत्वमा उल्लेखनीय रूपमा अभिवृद्धि भएको छ । यसै सन्दर्भमा महालक्ष्मी नगरपालिकाले नगरभित्रका सबै सामुदायिक र संस्थागत विद्यालयहरूमा एकैसाथ शैक्षिक सत्र २०७७ देखि लागू हुने गरी यो स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरेको हो ।

विश्वव्यापीकरणले ल्याएका अवसरहरूलाई उपयोग गर्न तथा यसका नकारात्मक पक्षहरूलाई सन्तुलनमा राख्न स्थानीयकरणको रणनीति अत्यावश्यक हुन्छ । यसका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम एक महत्त्वपूर्ण आधार मानिएको छ । स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधि, संस्कृति र प्रकृतिको संवर्द्धन र सबलीकरणबाट मात्र अन्तरराष्ट्रिय रूपमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने सोच, क्षमता विकास र वस्तु उत्पादन गर्न सकिने तथ्यलाई मध्यनजर गरी नेपालले प्राथमिक तहको पाठ्यक्रम २०४९ मार्फत तथा सबैका लागि शिक्षा राष्ट्रिय कार्ययोजना (२००१—२०१५) ले स्थानीय विषयको अवधारणालाई अगाडि सारेको थियो । यद्यपि तत्परता, क्षमता, सोच र अपनत्वको कमीका कारण सो व्यवस्था प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुन नसकेको पाइन्छ । प्रस्तुत पाठ्यक्रमले सोही उद्देश्य परिपूर्ति गर्ने अपेक्षा राखिएको छ ।

१.२ स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता र उद्देश्यहरू

महालक्ष्मी नगरपालिका ललितपुर जिल्लाको ऐतिहासिक, धार्मिक, सांस्कृतिक एवम् पर्यटकीय महत्त्व र सम्भावना सहितको स्थानीय सरकारका रूपमा रहेको छ । यहाँ भाषिक, सांस्कृतिक र भौगोलिक लगायतका विविधताहरू रहेका छन् । तर नगरपालिकाभित्र अध्ययनरत विद्यार्थीहरू यसको महत्त्व र वास्तविकतासँग परिचित हुने औपचारिक पद्धति र माध्यमको अभाव छ । विद्यार्थीहरू विषयगत एवम् सैद्धान्तिक ज्ञानमा निपुण भए तापनि आफ्नो संस्कृति र प्रकृतिसँग साक्षात्कार गरी अपनत्व ग्रहण गर्न सकेनन् भने व्यक्ति, परिवार, समाज र राष्ट्रलाई योगदान गर्न सक्ने देशप्रेमी नागरिक बन्न नसक्ने तथ्य हामी सामू रहेको छ । महालक्ष्मी नगरपालिका हरेक दृष्टिले सम्भावनायुक्त रहेको छ । नेपाली रैथाने

ढाकाको शुरुवात भएको स्थल, श्रृङ्ग ऋषिले तपस्या गरेको पवित्र ऐतिहासिक स्थल, ऐतिहासिक सांस्कृतिक लुभू नगर, सिद्धिपूर जस्ता स्थलहरू रहेका छन्। यी अमूल्य सम्पदाहरूलाई औपचारिक माध्यमबाट पुस्तान्तरण गरी संस्थागत गर्न समेत यो स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरिएको हो।

यसका उद्देश्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन्:-

- ❖ स्थानीय विषयवस्तु र आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न।
- ❖ स्थानीय ज्ञान, सीप र प्रविधिको उपयोग गर्न।
- ❖ व्यवहारिक र जीवन्त सिकाइ प्रक्रिया अवलम्बन गर्न।
- ❖ स्थानीय भाषा, संस्कृति र सम्पदाहरूको संरक्षण, संवर्द्धन एवम् प्रवर्द्धन गर्न।
- ❖ विद्यार्थीहरूमा आफ्नो पहिचान र मौलिकताको अपनत्वको बोध गर्न।
- ❖ विविधतालाई पहिचान, सम्मान र मान्यता प्रदान गरी विविधताको लाभको सिर्जना गरी उन्नत सामाजिक पुँजीको निर्माण गर्न।
- ❖ लोकतन्त्रका लाभहरूलाई नागरिक तहसम्म विस्तार गरी जागरुक बनाउन।

१.३ पाठ्यक्रम निर्माणको विधि एवम् प्रक्रिया

प्रस्तुत पाठ्यक्रम निर्माण गर्नका लागि १५ सदस्यीय सल्लाहकार समिति गठन गरिएको थियो। सो समितिले स्थानीय पाठ्यक्रमका विषयक्षेत्रहरू निर्धारण गरी सो भित्र रही सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरी राय सुझाव सङ्कलन तथा अध्ययन अनुसन्धान गरी पाठ्यक्रमको प्रारम्भिक मस्यौदा तय गर्न ६ सदस्यीय पाठ्यक्रम निर्माण कार्यदल गठन गरियो। उक्त कार्यदलले विश्वसनीय र वैध प्रश्नावलीहरू निर्माण गरी सबै वडाहरूमा बुद्धिजीवीहरू, जेष्ठ नागरिकहरू, पेशाकर्मीहरू, उद्योगी, व्यवसायीहरू, राजनीतिकर्मीहरू, विद्यार्थीहरू, शिक्षकहरू लगायतका सबै सम्भावित सरोकारवालाहरूसमक्ष पुगी फोकस समूह छलफल गरी राय सुझाव सङ्कलन गरेको थियो।

पाठ्यक्रम निर्माणका चरणहरू देहायबमोजिम रहेका थिए:-

- ❖ आवश्यकता पहिचान
- ❖ सक्षमता निर्धारण
- ❖ विषयवस्तु छनोट
- ❖ विधा र क्षेत्र निर्धारण
- ❖ विषयवस्तुको विस्तृतीकरण
- ❖ शिक्षणको माध्यम
- ❖ शिक्षण सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया
- ❖ समय निर्धारण
- ❖ सिकाइ मूल्याङ्कन

यी समग्र प्रक्रियाहरूमा निरन्तर रूपमा विज्ञ, अनुसन्धानका प्राप्तिहरू, प्रकाशित आधिकारिक दस्तावेजहरू र सरोकारवालाहरूका राय तथा सुझावहरू लिइएको थियो ।

१.४ स्थानीय पाठ्यक्रमका उद्देश्यहरू तथा तहगत सक्षमताहरू

आधारभूत तह (कक्षा १ – ८) का सक्षमताहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

१.४.१ आधारभूत तह कक्षा १—३ का सक्षमताहरू

- क. महालक्ष्मी नगरपालिकाको प्राकृतिक सम्पदाहरू र वातावरणको सामान्य परिचय
- ख. स्थानीय पर्यटकीय र आर्थिक क्रियाकलापको जानकारीको प्रस्तुति
- ग. महालक्ष्मी नगरपालिकाको भौगोलिक, धार्मिक, यातायात र भौतिक पूर्वाधारको सामान्य परिचय र प्रस्तुति
- घ. जीवनोपयोगी सीप र मानवमूल्यका क्रियाकलापहरूको पहिचान र अभ्यास
- ड. स्थानीय परिकारको परिचय एवम् स्वास्थ्य, पोषण र विद्यालय वातावरणको सरसफाइमा सहभागिता

१.४.२ आधारभूत तह कक्षा ४—५ का सक्षमताहरू

- क. महालक्ष्मी नगरपालिकाको प्राकृतिक सम्पदा र वातावरणको सामान्य परिचय र महत्त्व बोध
- ख. स्थानीय पर्यटकिय र आर्थिक क्रियाकलापको बोध र प्रस्तुति
- ग. महालक्ष्मी नगरपालिकाको भौतिक पूर्वाधारको अवस्था पहिचान र महत्त्व बोध
- घ. महालक्ष्मी नगरपालिकाको भौगोलिक, जनसाङ्ख्यिक र ऐतिहासिक पक्षको बोध तथा प्रस्तुति
- ड. स्थानीय सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, जातीय र लैङ्गिक विविधताको पहिचान
- च. जीवनोपयोगी सीप र मानवमूल्यका क्रियाकलापको परिचय र महत्त्व बोध एवम् अभ्यास
- छ. स्थानीय परिकारको परिचय र महत्त्व बोध एवम् स्वास्थ्य, पोषण र विद्यालय वातावरणको सरसफाइमा सहभागिता
- ज. महालक्ष्मी नगरपालिककाले प्रदान गर्ने विविध सेवा र सुविधाहरूको पहिचान र उपयोग

१.४.३ आधारभूत तह कक्षा ६—८ का सक्षमताहरू

- क. महालक्ष्मी नगरपालिकाको प्राकृतिक, भौगोलिक, राजनीतिक तथा जनसाङ्ख्यिक पक्षको बोध र प्रस्तुति
- ख. स्थानीय महत्त्वपूर्ण सम्पदा, संस्कृति, परम्परा, भाषा र लिपिको संरक्षण र संवर्द्धन
- ग. स्थानीय सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, जातीय र लैङ्गिक विविधताको पहिचान र सम्मान
- घ. महालक्ष्मी नगरपालिकाको प्राकृतिक सम्पदा र वातावरण एवम् पर्यटकीय स्थलको संरक्षण र संवर्द्धन
- ड. जीवनोपयोगी सीपको र मानव मूल्यको महत्त्व बोध र दैनिक जीवनमा उपयोग
- च. स्थानीय वातावरणको सरसफाइ, संरक्षण र संवर्द्धन
- छ. स्थानीय कला, संस्कृति र सीपको खोजी संरक्षण र संवर्द्धन
- ज. महालक्ष्मी नगरपालिककाले प्रदान गर्ने विविध सेवा र सुविधाहरूको खोजी र प्रयोग
- झ. स्थानीय विपद् र विपद् व्यवस्थापनका उपायहरूको खोजी

१.५ स्थानीय पाठ्यक्रमका विषयक्षेत्र र शिक्षण घण्टी:

१.५.१ कक्षा १ देखि ३

क्रसं	विधा र क्षेत्र	पाठ सङ्ख्या	जम्मा वार्षिक शिक्षण घण्टी: १२८ जम्मा पाठ्यघण्टा (credit hour): 5, (1 credit hour= 32 teaching hour)		
			सैद्धान्तिक	प्रयोगात्मक	जम्मा
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय: <ul style="list-style-type: none"> इतिहास, भौगोलिक र राजनीतिक विभाजन, क्षेत्रफल, वडा विभाजन भाषा, जातजातिगत अवस्था, संस्कृति र जनसङ्ख्या सांस्कृतिक, धार्मिक सम्पदाहरू, स्थानीय जात्रा,पर्वहरू मेलाहरू, मन्दिरहरू, चैत्य, गुम्बा, विहारहरू, आश्रमहरू, ऐतिहासिक स्थलहरू, नदीहरू, पोखरीहरू, तालहरू 	२	१२	१३	२५
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाका प्राकृतिक सम्पदा र वातावरण: प्राकृतिक सम्पदा, सरसफाइ, फोहोर व्यवस्थापन, स्थानीय वन सम्पदा, प्रकार, महत्त्व र संरक्षण	५	२०	२५	४५
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाको पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू: <ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक, बाह्य र धार्मिक पर्यटनपर्यटकीय स्थलहरू, महत्त्व संरक्षण महालक्ष्मी नगरपालिकाभित्रका सीप, पेशा, कृषि, उद्योग, विकास निर्माणका योजनाहरू, कार्यहरू, व्यापार, व्यावसायीकरण, परम्परागत कला, हस्तकला परिचय, महत्त्व र संरक्षण 	२	५	१५	२०
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार: <ul style="list-style-type: none"> मुख्य सडक, शाखा सडक, पदमार्गहरू, भवन, ढल लगायतका भौतिक पूर्वाधारहरूको परिचय, महत्त्व र यसले ल्याएको आर्थिक र सामाजिक परिवर्तन, सम्भावना र चुनौतीहरू सडक सुरक्षा, सडक सङ्केत, सडक नियम 	१	५	५	१०
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा: मूल्यमा आधारित शिक्षा, सामाजिक सीपहरू, सहयोग, समन्वय, अनुशासन, आचरण, असल सङ्गत, निष्ठा, नैतिकता, परोपकार, दया, माया, करुणा, स्वयं सेवा, आदर सत्कार, बुवाआमाप्रति	२	१५	१५	३०

क्रसं	विधा र क्षेत्र	पाठ सङ्ख्या	जम्मा वार्षिक शिक्षण घण्टी: १२८ जम्मा पाठ्यघण्टा (credit hour): 5, (1 credit hour= 32 teaching hour)		
			सैद्धान्तिक	प्रयोगात्मक	जम्मा
	सन्तानको जिम्मेवारी, आत्मनिर्भरता र स्वावलम्बन, स्व - व्यवस्थापन, जीवनमा योग्य र सफल बन्ने उपायहरू, इन्टरनेट तथा सामाजिक सञ्जालको सही प्रयोग, विद्यालयमा हुने दुर्व्यवहार, प्रभावकारी सञ्चार, Antibullying, आत्मविश्वास, वित्तीय व्यवस्थापन, निर्णय लिन सक्ने क्षमता, समय व्यवस्थापन, Resilience सीप, सामाजिक सद्भाव, विपद् व्यवस्थापन				
६	स्थानीय परिकार, महिनावारी स्वास्थ्य र विद्यालय वातावरण: <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परिकार ,प्रकार ,महत्त्व ,खानपान संस्कार महिनावारी परिचय, स्यानीटरी प्याडको प्रयोग र विसर्जन विद्यालय बगैँचा निर्माण, संरक्षण 	४	१५	१५	३०
७	महालक्ष्मी नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू, विद्यमान अवसरहरू, समस्याहरू, चुनौती र समाधानका उपायहरू: <ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू नगरपालिकाका विद्यमान अवसरहरू, आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय र कृषि लगायतका समस्याहरू र समाधानका उपायहरू 	०	०	०	०
	जम्मा	१६	७२	८८	१६०

१.५.२ कक्षा ४ देखि ८

क्रसं	विधा र क्षेत्र	पाठ सङ्ख्या	जम्मा वार्षिक शिक्षण घण्टी: १२८ जम्मा पाठ्यघण्टा (credit hour): 5, (1 credit hour= 32 teaching hour)		
			सैद्धान्तिक	प्रयोगात्मक	जम्मा
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय: <ul style="list-style-type: none"> इतिहास, भौगोलिक र राजनीतिक विभाजन, क्षेत्रफल, वडा विभाजन भाषा, जातजातिगत अवस्था, संस्कृति र जनसङ्ख्या 	१	१०	१०	२०

क्रसं	विधा र क्षेत्र	पाठ सङ्ख्या	जम्मा वार्षिक शिक्षण घण्टी: १२८ जम्मा पाठ्यघण्टा (credit hour): 5, (1 credit hour= 32 teaching hour)		
			सैद्धान्तिक	प्रयोगात्मक	जम्मा
	<ul style="list-style-type: none"> सांस्कृतिक स्थानीय जात्रा , धार्मिक सम्पदाहरू, तथा पर्वहरू, मेलाहरू, विहरहरू, गुम्बा, चैत्य, मन्दिरहरू, पोखरीहरू, नदीहरू, ऐतिहासिक स्थालहरू, आश्रमहरू तालहरू 				
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाका प्राकृतिक सम्पदा र वातावरण: प्राकृतिक सम्पदा, सरसफाइ, फोहोर व्यवस्थापन, स्थानीय वन सम्पदा, प्रकार, महत्त्व र संरक्षण	२	११	११	२२
३	महालक्ष्मी नगरपालिका पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू: <ul style="list-style-type: none"> आन्तरिक, बाह्य र धार्मिक पर्यटन पर्यटकीय स्थलहरू, महत्त्व र संरक्षण महालक्ष्मी नगरपालिकाभित्रका सीप, पेशा, कृषि, उद्योग, विकास निर्माणका योजनाहरू, कार्यहरू, व्यापार, व्यावसायीकरण, परम्परागत कला, हस्तकला परिचय, महत्त्व र संरक्षण 	२	१०	१०	२०
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार: <ul style="list-style-type: none"> मुख्य सडक, शाखा सडक, पदमार्गहरू, भवन, ढल लगायतका भौतिक पूर्वाधारहरूको परिचय, महत्त्व र यसले ल्याएको आर्थिक र सामाजिक परिवर्तन ,सम्भावना र चुनौतीहरू सडक सुरक्षा, सडक सङ्केत, सडक नियम 	१	५	५	१०
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा: मूल्यमा आधारित शिक्षा, सामाजिक सीपहरू, सहयोग, समन्वय, अनुशासन, आचरण, असल सङ्गत, निष्ठा, नैतिकता, परोपकार, दया, माया, करुणा, स्वयं सेवा, आदर सत्कार, बुवाआमाप्रति सन्तानको जिम्मेवारी, आत्मनिर्भरता र स्वावलम्बन, स्व व्यवस्थापन, जीवनमा योग्य र सफल बन्ने उपायहरू, इन्टरनेट तथा सामाजिक सञ्जालको सही प्रयोग, विद्यालयमा हुने दुर्व्यवहार, प्रभावकारी सञ्चार, Antibullying, आत्मविश्वास, वित्तीय व्यवस्थापन, निर्णय लिन सक्ने क्षमता, समय व्यवस्थापन, Resilience सीप, सामाजिक सद्भाव, विपद् व्यवस्थापन	३	१२	१२	२४
६	स्थानीय परिकार, महिनावारी स्वास्थ्य विद्यालय वातावरण: <ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परिकार, प्रकार, महत्त्व, खानपान संस्कार 	२	९	९	१८

क्रसं	विधा र क्षेत्र	पाठ सङ्ख्या	जम्मा वार्षिक शिक्षण घण्टी: १२८ जम्मा पाठ्यघण्टा (credit hour): 5, (1 credit hour= 32 teaching hour)		
			सैद्धान्तिक	प्रयोगात्मक	जम्मा
	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारी परिचय, स्यानीटरी प्याडको प्रयोग र विसर्जन विद्यालय बगैँचा निर्माण, संरक्षण 				
७	<p>महालक्ष्मी नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू, विद्यमान अवसरहरू, समस्याहरू, चुनौती र समाधानका उपायहरू:</p> <ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू नगरपालिकाका विद्यमान अवसरहरू, आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय र कृषि लगायतका समस्याहरू र समाधानका उपायहरू 	१	७	७	१४
	जम्मा	१२	६४	६४	१२८

१.६ सिकाइ सहजीकरण विधि तथा समय निर्धारण

एक शैक्षिक सत्रमा ३२ हप्ता पठनपाठन हुनेछ । ४५ मिनेटको समयलाई एक घण्टी मानी हप्तामा ४ घण्टीका दरले कक्षा ४ देखि ८ सम्म ९६ घण्टा वा १२८ घण्टी अर्थात् ४ पाठ्यघण्टा सञ्चालन गर्नुपर्ने छ । यसमध्ये सैद्धान्तिक विषयका लागि ६४ घण्टी र प्रयोगात्मक तथा परियोजना कार्यका लागि ६४ घण्टी शिक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ । तर कक्षा १ देखि ३ सम्मको हकमा शिक्षण घण्टा १६० हुने तथा सोको **credit hour ५** हुनेछ ।

शिक्षणको माध्यम नेपाली भाषा, नेपाल भाषा वा अङ्ग्रेजी भाषा हुन सक्नेछ ।

सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया: प्रस्तुत पाठ्यक्रम शिक्षण तथा सहजीकरणका लागि विद्यार्थी केन्द्रित, प्रयोगात्मक र बालमैत्री शिक्षण पद्धतिलाई पूर्ण रूपमा अनुसरण गर्नुपर्नेछ । सबै प्रकारका सिकाइ आवश्यकता र चाहना भएका फरक शारीरिक क्षमता भएका, अशक्त, असहाय, कमजोर, छात्रा, दलित, जनजाति आदि विद्यार्थीहरूलाई समेट्ने गरी कक्षामा समावेशी शिक्षण पद्धति अवलम्बन गर्नु पर्नेछ । विद्यार्थीहरूलाई परियोजना कार्य, क्षेत्र भ्रमण, सम्पदाको प्रत्यक्ष अवलोकन गराई प्रतिवेदन, प्रस्तुतीकरण र अभिलेखीकरण गर्न लगाउनु पर्नेछ । यसका लागि शिक्षकले सहजकर्ता, उत्प्रेरक, प्रवर्तक, खोजकर्ता, अनुसन्धानकर्ता लगायतका भूमिकाहरू निर्वाह गर्नु पर्नेछ ।

पाठ्यक्रम सम्बद्ध सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया सञ्चालन गर्दा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि, डिजिटल प्रविधिको उच्चतम उपयोग गर्नु पर्नेछ । त्यसैगरी शिक्षण सिकाइलाई शिक्षक भन्दा विद्यार्थी वढी सक्रिय हुने गरेर सिकने अवसर प्रदान गर्ने क्रियाकलापमा आधारित हुनु पर्नेछ ।

परिच्छेद २

पाठ्यक्रमको क्षेत्र, क्रम तालिका र विषय विस्तृतीकरण

२.१ पाठ्यक्रमको क्षेत्र र क्रम तालिका

(क) कक्षा १ देखि ५

क्रसं	क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय	<ul style="list-style-type: none"> आफू बस्ने ठाउँ र आफ्नो नगरपालिकाको नाम र वडा सङ्ख्या बताउन आफ्नो परिवार र समुदायमा बोलिने भाषाहरूको नाम भन्न 	<ul style="list-style-type: none"> आफू बस्ने स्थानको सामान्य परिचय दिन । आफू बस्ने नगरपालिकामा बोलिने भाषाभाषी र नगरपालिकाका जातजातिको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो नगरपालिकाको भौगोलिक स्वरूप र सिमाना बताउन स्थानीय धार्मिक स्थल, जात्रा, चाडपर्व, कला र सम्पदाहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> हाम्रो नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति र क्षेत्रफल तथा वडा विभाजनका आधारहरू उल्लेख गर्न स्थानीय धार्मिक स्थल, जात्रा, चाडपर्व र कला सम्पदाहरूको नाम र महत्त्व उल्लेख गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय नदीनाला / पोखरीको सामान्य परिचय दिन स्थानीय धार्मिक स्थल, जात्रा, चाडपर्व, कला र सम्पदाहरूको सामाजिक सांस्कृतिक विशेषता उल्लेख गर्न लुभू महालक्ष्मी महाभैरवको जात्राको सामाजिक सांस्कृतिक विशेषता सिद्धिमंगल जात्राको सामाजिक सांस्कृतिक विशेषता डम्फू बाजा र धिमे बाजाको विशेषता पानी मान्ने प्रथा
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाको प्राकृतिक सम्पदा र वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा वरपर रहेका बोटविरुवाको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> घर र वरपरको वातावरण सफा राख्न सहयोग गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय र समुदायको सरसफाइ कार्यमा सहभागी हुन वरपरको वातावरण सफा राख्न सहयोग गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा विद्यालयमा कुहिने र नकुहिने फोहोरको वर्गीकरण र व्यवस्थापन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय वन सम्पदा: परिचय र प्रकारहरू बताउन

क्रसं	क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाको पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वरिपरिका रमाइला ठाउँहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर र विद्यालय वरपरका पर्यटकीय स्थलहरू पहिचान गर्न आफ्नो वरिपरिका विकास कार्यहरू 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको सूचि बनाउन नजिकको पर्यटकीय स्थलहरूको सामान्य वर्णन गर्न आफ्नो समुदायका स्थानीय सीप र पेशाको नाम बताउन सीप र पेशाको महत्त्व उल्लेख गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको महत्त्व बताउन पर्यटनको प्रकार र भ्रमणको उद्देश्य बताउन आफ्नो समुदायका स्थानीय सीप र पेशाको सामान्य वर्णन गर्न योजना निर्माणको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको सामाजिक/सांस्कृतिक र आर्थिक विशेषता बताउन आफ्नो समुदायका स्थानीय सीप र पेशाको महत्त्व उल्लेख गर्न पर्यटकको रुचि चाहना र उद्देश्य बताउन हाम्रो पेशा, उद्योग र बजार पहिचान गर्न योजना निर्माणको महत्त्व उल्लेख गर्न
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर र वरपरका मुख्य सडक, बाटो र पदमार्गहरूको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो नगरपालिकाका मुख्य सडक, शाखा सडकहरूको सूची बनाउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो नगरपालिकाका मुख्य सडक र पदमार्गहरूको सामान्य वर्णन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> सडक सुरक्षाका नियमहरू पालना गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> सडक सङ्केतहरूको पहिचान र पालना गर्न
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> समूहमा मिलेर बस्ने, सहयोग र समन्वय गर्ने बानी विकास गर्न स्वव्यवस्थापन सीपको विकास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> अभिभावक, शिक्षक र मान्यजनप्रति नम्र व्यवहार र सम्मान व्यक्त गर्न घर र विद्यालयमा अनुशासन र आचरणको पालना गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> अरुप्रति माया दया करुणाको भाव प्रकट गर्ने सीप विकास गर्न आत्मनिर्भर हुने बानीको विकास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्वयंसेवाको भावनाको विकास गर्न कक्षाकोठा र विद्यालयमा हुने दुर्व्यवहारको पहिचान गरी सचेत हुन 	<ul style="list-style-type: none"> परोपकारिताको भावनाको विकास गरी असल संगत गर्ने असल पारिवारिक संस्कारको विकास गर्न कक्षाकोठा र विद्यालयमा हुने दुर्व्यवहारबाट बच्ने उपायहरूको पहिचान गर्न
६	स्थानीय परिकार, महिनावारी स्वास्थ्य र विद्यालय वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय खाने कुराहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> हाम्रा खानाका स्थानीय स्रोतहरू पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परिकारको महत्त्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> खानपानको स्थानीय संस्कार तथा आचारसंहिताहरूको खोजी गर्न बाल बगैँचाको परिचय दिई, यसको निर्माण र संरक्षण गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> जड्क फुड (पत्रु खाना)को परिचय दिई बेफाइदा बताउन बालबगैँचाको महत्त्व बताउन

क्रसं	क्षेत्र	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३	कक्षा ४	कक्षा ५
७	महालक्ष्मी नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू, विद्यमान अवसरहरू समस्याहरू चुनौती र समाधानका उपायहरू	-	-	-	<ul style="list-style-type: none"> वडाले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य र खोप सम्बन्धी सेवा सुविधाको बारेमा जानकारी लिन 	<ul style="list-style-type: none"> वडाले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य, पञ्जीकरण सम्बन्धी सेवा सुविधाको बारेमा सामान्य जानकारी लिन

(ख) कक्षा ६ देखि ८

क्रसं	क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय हावापानी र खनिजको अवस्था पहिचान स्थानीय धार्मिक स्थल, जात्रा, चाडपर्व र सम्पदाहरूको संरक्षणको उपायहरू खोजी गर्न स्थानीय बाजा तथा नृत्यहरू धिमेबाजा परिचय र अवलोकन तामाङको डम्फु वाजा, सेलो नृत्यको परिचय र महत्त्व खैजडी भजन: परिचय र अवलोकन धार्मिक सांस्कृतिक गुठीको परिचय इतिहास र महत्त्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा कार्य र महालक्ष्मी नगरपालिकाको नक्सा स्थानीय धार्मिक स्थल, जात्रा, चाडपर्व र सम्पदाहरूको संरक्षणमा स्थानीय समुदाय र विद्यार्थीको भूमिका पहिचान गर्न नगरपालिका भित्रका ऐतिहासिक र सांस्कृतिक बस्ती (परिचय र अवलोकन) सिद्धिपुर/सानागाउँ एक ऐतिहासिक र सांस्कृतिक बस्ती (परिचय र अवलोकन) लुभु एक ऐतिहासिक र सांस्कृतिक बस्ती र (परिचय र अवलोकन) अन्य बस्तीहरू 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थितिको वर्णन गर्न स्थानीय धार्मिक स्थल, जात्रा, चाडपर्व र सम्पदाहरूको संरक्षणमा स्थानीय संघ संस्था र स्थानीय सरकारको भूमिका पहिचान गर्न महालक्ष्मी नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि वर्णन गर्न
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरू र वातावरण ।	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्रका सामुदायिक वनको छोटो परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्रका सामुदायिक वनहरूको सामाजिक र आर्थिक महत्त्व उल्लेख गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्रका सामुदायिक वनहरूको संरक्षणमा विद्यार्थी, समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका खोजी गर्न ।
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाको पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू	<ul style="list-style-type: none"> हाप्रा स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको महत्त्व र संरक्षणका उपायहरूको खोजी गर्न स्थानीय कृषि उद्योग र व्यापारबीचको अन्तर सम्बन्ध खोजी गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> हाप्रा स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षणमा स्थानीय सरकारको भूमिका हाप्रा स्थानीय पेशा र उत्पादनहरूको व्यवसायीकरणका लागि उपायहरूको खोजी गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटन विकासका सम्भावनाहरू र चुनौतीहरू स्थानीय सीप पेशा व्यवसाय प्रवर्द्धनमा समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिकाको खोजी गर्न

क्रसं	क्षेत्र	कक्षा ६	कक्षा ७	कक्षा ८
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय भौतिक पूर्वाधारहरूको परिचय र आर्थिक सामाजिक महत्त्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पूर्वाधारको विकासले ल्याएका आर्थिक र सामाजिक परिवर्तन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरका भौतिक पूर्वाधार विकासका सम्भावना र चुनौतीहरू
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको सामान्य परिचय दिन प्रभावकारी सञ्चार सीप विकास गर्न समय व्यवस्थापन सीप विकास गर्न Antibullying मा बालकवचको भूमिका खोजी गर्न स्थानीय स्तरमा हुन सक्ने सम्भावित विपद्को परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको महत्त्व र उचित प्रयोग गर्न असल नागरिक हुन आवश्यक सीप र गुण विकास गर्न वित्तीय साक्षरताको सामान्य परिचय घर विद्यालयमा हुने सामान्य विवाद र झगडामा मध्यस्थता गर्ने सीपको विकास गर्न Antibullying मा विद्यालयको भूमिका खोजी गर्न स्थानीय स्तरको विपद् व्यवस्थापनको तयारी विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभका उपायहरू अवलम्बन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको दुरुपयोग, यसका प्रभाव र बच्ने उपायहरूको खोजी गर्न Bullying विरुद्ध प्रतिरोध र सशक्तीकरण सीप विकास गर्न हाम्रो समुदाय र नगरपालिकाप्रति हाम्रो कर्तव्य र जवाफदेहिताको बोध गर्न सकारात्मक सोचको विकास गर्न वित्तीय साक्षरताको महत्त्व र उपयोग गर्न आत्मविश्वास र निर्णय लिन सक्ने क्षमताको विकास गर्ने Resilience सीपको विकास गर्न स्थानीय विपद् व्यवस्थापनको अभ्यास गर्न (Simulation Drill)
६	स्थानीय परिकार, महिनावारी स्वास्थ्य र विद्यालय वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारीको परिचय, लक्षण र सरसफाइ गर्न कुनै विशेष अवसर, पर्व र उत्सवहरू तथा महत्त्वपूर्ण दिनहरूमा वृक्षारोपण गर्ने बानीको विकास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारीमा स्यानीटरी प्याडको उचित प्रयोग र विसर्जन गर्न बाल बगैँचा वृक्षारोपण तथा रुख बिरुवाहरूको संरक्षण कौशी खेती र करेसावारीको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारीमा हुने गलत संस्कारको निराकरणमा परिवार, विद्यालय र समुदायको भूमिका कौशी खेती र करेसावारीको महत्त्व र उपयोग गर्न स्थानीय स्तरमा खेर जाने वस्तुहरूको पहिचान र पुनः प्रयोग गर्न
७	महालक्ष्मी नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू, विद्यमान अवसरहरू समस्याहरू चुनौती र समाधानका उपायहरू	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाको बारेमा सूची तयार गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाका सामाजिक र शैक्षिक समस्याहरूको पहिचान र समाधानका उपायहरू पहिल्याउन 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाका वातावरणीय र कृषि सम्बन्धी समस्याहरूको पहिचान र समाधानका उपायहरू पहिल्याउन

२.२ पाठ्यक्रमको विषय विस्तृतीकरण

२.२.१ कक्षा १ को विषय विस्तृतीकरण

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय	<ul style="list-style-type: none"> आफू बस्ने ठाउँ र आफ्नो नगरपालिकाको नाम तथा वडा सङ्ख्या बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> आफू बस्ने ठाउँ र नगरपालिकाको नाम नगरपालिकाका वडाहरूको सङ्ख्या 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीलाई उनीहरू बस्ने स्थान सोध्ने र टिपोट गर्दै जाने प्रश्नोत्तर छलफल गराउने र क्षेत्र भ्रमण गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> उनीहरू बस्ने ठाउँ र नगरपालिकाको नाम सोध्ने । नगरपालिकाको वडाहरूको सङ्ख्या सोध्ने ।
		<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवार र समुदायमा बोलिने भाषाहरूको नाम भन्न 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवारमा बोलिने भाषा समुदायमा बोलिने भाषा <ul style="list-style-type: none"> नेपाली भाषा तामाङ भाषा नेवारी भाषा र अन्य भाषा 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो घरमा बोलिने भाषा बोल्न लगाउने र उक्त भाषालाई के भनिन्छ सोध्ने कक्षामा सबै भाषा भाषी बोल्न र चिन्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> घरमा बोलिने भाषा सोध्ने साथीले बोल्ने भाषा र छिमेकमा बोल्ने भाषाका सम्बन्धमा सोध्ने
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरू र वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा वरपर रहेका बोटबिरुवाहरूको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा वरपर पाइने बोटबिरुवाहरू <ul style="list-style-type: none"> ठूला रुखहरू साना बोटबिरुवाहरू खोलानाला पोखरी 	<ul style="list-style-type: none"> घर वरपर भ्रमण गराइ ठूला रुखहरू र साना बोटबिरुवाहरू छुट्याउन र चिन्न लगाउने र चिनाइदिने 	<ul style="list-style-type: none"> ठूला रुखहरू देखाउन लगाउने साना बोटबिरुवाहरू चिन्न लगाउने
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाका पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वरिपरिका रमाइला ठाउँहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> हाम्रो वरिपरिका पर्यटकीय स्थलहरू जस्तै: मठमन्दिर गुम्बा, पार्क, खोलाको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र प्रदर्शन अवलोकन भ्रमण अन्तरक्रिया रमणीय ठाउँहरूको भिडियो निर्माण गरी प्रदर्शन 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा प्रश्न सोध्ने

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> घरको अवधारणा बताउन घर वरपरका सडकहरू र बाटोहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न प्रकारका घरहरू घर भित्रका स्थानहरू भान्सा, खाना खाने ठाउँ, शौचालय, सुत्ने ठाउँ घर वरपरका सडकहरू सडकका विभिन्न भागहरू पदमार्ग, मुख्य खण्ड 	<ul style="list-style-type: none"> घरका विभिन्नताका बारेमा छलफल गराउने । घरसँग सम्बन्धित विभिन्न चित्रहरू प्रदर्शन गर्ने । घर भित्रका विभिन्न स्थानको परिचय दिने । सडक र बाटोको परिचय र विभिन्न भागहरूको अवलोकन गराइ छलफलमा सहभागी गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> तिमीले के कस्ता घरहरू देखेका छौ भनेर सोध्ने । विद्यार्थीहरूको घर भित्रका विभिन्न स्थानका बारेमा सोध्ने । उनीहरूको घर वरपरको सडकको बारेमा सोध्ने । सडकका विभिन्न भागहरूको बारेमा छलफल
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> समूहमा मिलेर बस्न साथी र घर परिवारका सदस्यहरूलाई सामान्य सहयोग गर्न । स्व व्यवस्थापन सीपको विकास गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> साथीहरूसँग मिलेर खेल्न, समूहमा मिलेर बस्न साथी र घर परिवारका सदस्यहरूलाई सामान्य सहयोग । स्व व्यवस्थापन सीपहरू जस्तै आफूले गर्ने दैनिक कार्यहरू: आफ्नो खेलौना, टाइ, बेल्ट, जुत्ता, झोला, किताब ठीक ठाउँमा सुरक्षित राख्नु 	<ul style="list-style-type: none"> समूहमा मिलेर खेल्नमा उत्प्रेरित गर्ने । उनीहरूले दैनिक रूपमा गर्ने कामहरू उठेर पालैपालो भन्न लगाउने । उनीहरूलाई साथीहरू र घरका ठूलाबडालाई केके सहयोग गर्छौ भनेर पालैपालो भन्न लगाउने । छोटा कथाहरू सुनाउने कक्षाकोठामा उनीहरूको सामान मिलाएर राख्न लगाउने । सामानको महत्त्व र हिफाजतको नियमहरूको बारेमा छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> क्रियाकलापको अवलोकन गर्ने । छोटा प्रश्न सोध्ने । अभिभावकसँगको छलफल
६	स्थानीय परिकार	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय खाने कुराहरूको नाम बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय खानाहरूको नाम र परिकारबारे सूची बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> उनीहरूले बिहान, दिउँसो बेलुका खाने खानाहरूको नाम पालैपालो सोध्ने र छलफल गराउने । खानासँग सम्बन्धित चित्र,भिडियो,चार्ट देखाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा प्रश्न सोध्ने ।

२.२.२ कक्षा २ को विषय विस्तृतीकरण

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय	१. आफू बस्ने स्थानको सामान्य परिचय दिन	<ul style="list-style-type: none"> आफू बस्ने ठाँउको सामान्य परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई कुन ठाँउमा बस्छौ भनेर प्रश्न गर्ने र सो ठाँउको बारेमा उनीहरूले जानेका कुराहरू भन्न लगाउने छलफल गर्न लगाउने । समूह कार्य गराउने । 	१. आफू बस्ने ठाँउको बारेमा केही कुराहरू भन्न लगाउने जस्तै घरहरू कस्ता छन्? बाटोघाटो कस्तो छ? वरिपरि केके छन् ? आदि
		२. नगरपालिकाभित्र बोलिने भाषाभाषी र जातजातीको नाम बताउन	<ol style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्र बोलिने भाषाहरू <ul style="list-style-type: none"> नेपाली, नेवारी, तामाङ तथा अन्य भाषाभाषी नगरपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जातजाति <ul style="list-style-type: none"> ब्राम्हण, क्षेत्री, नेवार तामाङ, मगर र अन्य जातजातिहरू 	<ol style="list-style-type: none"> नगरपालिकाभित्र कुन कुन जातजाति छन् र तिनीहरूले केके भाषा बोल्दछन् सोध्ने र टिपोट गर्दै जाने श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रयोग गरेर नगरपालिका भित्रका विभिन्न जातजाति र भाषाभाषीको सम्बन्ध प्रष्ट पारिदिने 	<ol style="list-style-type: none"> नगरपालिकाभित्र बोलिने भाषाहरूको सूची बनाउन लगाउने नगरपालिकाभित्रका जातजातिको सूची बनाउन लगाउने । जाति र भाषाबीच जोडा मिलाउन लगाउने ।
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरू र वातावरण	१. घर बनाउने वातावरण सफा राख्न सहयोग गर्ने	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो घर र वरपरको वातावरणको सरसफाई 	<ol style="list-style-type: none"> घर वरपर कसरी सफा राख्छौ भनेर छलफल गर्ने । सरसफाई कार्यमा सहभागी गराउने । 	१. आफ्नो घर र वरपरको वातावरण कसरी सफा राख्न सकिन्छ सोध्ने ।
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाको पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वरिपरिका पर्यटकीय स्थलहरूको पहिचान गर्न आफ्नो वरिपरिका विकास कार्यहरूको पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वरिपरिका पर्यटकीय स्थलहरू: जस्तै: मठमन्दिर गुम्बा, पार्क, खोलाहरू हाम्रो वरिपरिका विकास कार्यहरू जस्तै: सडक, ढल, सामुदायिक भवन, विद्यालय, पुल आदि 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वरिपरिका मठमन्दिर, गुम्बा, पार्क, खोलाहरूको नाम बताउन लगाउने चित्र प्रदर्शन हाम्रो वरिपरिका सडक, ढल, सामुदायिक भवन, विद्यालय, पुल केके छन् सोध्ने । अन्तरक्रिया अवलोकन भ्रमण 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा प्रश्न प्रदर्शित सीपको अवलोकन

				<ul style="list-style-type: none"> ● शिक्षकले भिडियो क्लिप निर्माण गरी प्रदर्शन गर्ने 	
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> ● महालक्ष्मी नगरपालिकाको मुख्य सडकहरूको नाम बताउन ● बाटो तथा पदमार्गको परिचय दिन 	<ol style="list-style-type: none"> १. महालक्ष्मी नगरपालिकाको मुख्य सडक ● ग्वाको मानेदोभान जोड्ने सडक १. महालक्ष्मी नगरपालिकाको शाखा सडक र पदमार्गहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ● महालक्ष्मी नगरपालिकाको मुख्य सडक, शाखा सडक र पदमार्गहरूको बारेमा सोध्ने । ● नजिकको सडकको अवलोकन ● छलफल गर्न लगाउने । ● समूह कार्य गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाको मुख्य सडक कुन हो सोध्ने । ● नगरपालिकाको शाखा सडक र पदमार्गहरूको नाम सोध्ने ।
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ● अभिभावक, शिक्षक र मान्यजनप्रति नम्र व्यवहार र सम्मान व्यक्त गर्न ● घर र विद्यालयमा अनुशासन र आचरणको पालना गर्न 	<ol style="list-style-type: none"> १. अभिभावकशिक्षक र मान्यजनप्रति नम्र व्यवहार , र सम्मान ● शिष्ट र मर्यादित बोली ● आदरार्थी शब्दहरूको प्रयोग २. घर र विद्यालयमा अनुशासन र आचरणको पालना 	<ul style="list-style-type: none"> ● शिष्ट र मर्यादित बोलीसँग सम्बन्धित कार्टुन, भिडियो, एनिमेशन देखाउने । ● राम्रो बोली, खराब बोली बीचको फरकबारे छलफल ● विद्यार्थीहरूलाई सम्बोधन गर्दा आदरार्थी शब्दहरूको प्रयोग गरी उनीहरूलाई पनि प्रयोगमा उत्प्रेरित गर्ने ● अनुशासन र आचरणसँग सम्बन्धित कथा वाचन गर्ने ● घर र विद्यालयमा पालना गर्नु पर्ने आचरणबारे छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● क्रियाकलापहरूको अवलोकन ● छोटो उत्तर आउने प्रश्नहरू ● व्यवहार परिवर्तनको अवलोकन
६	स्थानीय परिकार	<ul style="list-style-type: none"> ● हाम्रा खानाका स्थानीय स्रोतहरू पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> ● हामीले खाने स्थानीय अन्न: मकै गहुँ र कोदो ● हामीले खाने स्थानीय फलफूल: केरा, नास्पाती, सुन्तला, अम्बा, आरु आदि ● हामीले खाने स्थानीय तरकारी: चम्सुर, पालुङ्गो, रायो, मूला, गाँजर, आलु, फर्सी, इस्कुस, लौका आदि ● हामीले खाने स्थानीय गेडागुडी: मास, भटमास, सिमी, केराउ, बोडी, मस्याम आदि । ● हामीले खाने स्थानीय खानाको स्रोत पहिचान 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय स्तरमा उत्पादित खानाहरूको सूची बनाउन लगाउने । ● चित्र प्रदर्शन ● अन्तरक्रिया ● हामीले खाने खानाहरू कहाँ कहाँबाट कसरी आउँछन् छलफल गराउने । ● हामीले खाने खानाहरूको स्रोतसँग सम्बन्धित अवलोकन भ्रमण गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● छोटो प्रश्नोत्तर

२.२.३ कक्षा ३ को विषय विस्तृतीकरण

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय	१. आफ्नो नगरपालिकाको भौगोलिक स्वरूप र सिमाना बताउन	१. महालक्ष्मी नगरपालिका को भौगोलिक स्वरूपको परिचय <ul style="list-style-type: none"> समथर भाग, डाँडा, पहाडी क्षेत्र नगरपालिकाको चारैतिरका सिमानाहरू 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाको समथर भूभाग र डाँडा काँडा, पहाडी क्षेत्र कहाँ कहाँ पर्छ छलफल गर्ने । लघु परियोजना कार्य गर्न लगाउने श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रयोग गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> लघु परियोजना तयार गर्न लगाई मूल्याङ्कन गर्न लगाउने । नगरपालिकाको पहाडी भूभाग कहाँ पर्छ सोध्ने । नगरपालिकाको समथर क्षेत्र कुन कुन हुन् भन्न लगाउने ।
		१. स्थानीय धार्मिक स्थलहरू, जात्रा, चाडपर्व, कला र सम्पदाहरूको नाम बताउन	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थलहरू: मठमन्दिर, गुम्बा र चैत्य हिन्दु धर्म र बौद्ध धर्म स्थानीय चाडपर्वहरू स्थानीय जात्राहरू स्थानीय कला र संस्कृतिहरू 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धर्म संस्कृति कला, चाडपर्वहरू झल्काउने चित्र/फोटोभिडियो/एनिमेसन प्रस्तुत गरी छलफल गर्ने नजिकका धार्मिक स्थलहरूको अवलोकन भ्रमण गराउने । स्थानीय कला संस्कृतिहरूको नाम भन्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> हाम्रो नगरपालिकामा कुन कुन धर्म मानिन्छ उल्लेख गर्न लगाउने । स्थानीय चाडपर्वहरूको नाम भन्न लगाउने । स्थानीय जात्राहरूको नाम भन्न लगाउने । लघु परियोजना तयार गर्न लगाउने ।
	महालक्ष्मी नगरपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरू र वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो विद्यालय र समुदायको सरसफाइ कार्यमा सहभागी हुन 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय र समुदायको सरसफाइमा सहभागिता 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यालय र समुदायको सरसफाइ कार्यमा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने । खोलाको सरसफाइ विद्यालयको सरसफाइ बाटोघाटो र सार्वजनिक स्थलको सरसफाइ सरसफाइ कार्यमा सहभागी गराउनु अघि आवश्यक निर्देशन दिने । 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई सरसफाइ क्रियाकलापमा सहभागी गराई अवलोकन गर्ने ।
		<ul style="list-style-type: none"> वरपरको वातावरण सफा राख्न सहयोग गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> वरपरको वातावरण सरसफाइमा विद्यार्थीको सहयोग 	<ul style="list-style-type: none"> वातावरण सरसफाइ राख्नमा तिमी के के कुरामा सहयोग गछौं भनी समूह छलफल गराउने । वातावरण सफा राख्न गर्नुपर्ने क्रियाकलापबारे श्रव्य दृश्य सामग्री प्रदर्शन गरी प्रष्ट पार्ने । छलफल, समूह कार्य गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> वरपरको वातावरण सफा राख्न अपनाउनु पर्ने कुराहरू सोध्ने लघु परियोजना तयार गर्न लगाउने ।

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाको पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको सामान्य वर्णन गर्न आफ्नो समुदायको स्थानीय सीप र पेशाको नाम बताउन स्थानीय सीप र पेशाको महत्त्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिका भित्रका पर्यटकीय स्थलहरूको सूचि बनाउन <ul style="list-style-type: none"> लाकुरी भञ्ज्याङ शृङ्ग ऋषि गुफा असोक स्तुपा महालक्ष्मी महाभैरव मन्दिर गोत्राटेश्वर मन्दिर गणेशमान पार्क मनमोहन टावर कोट डाँडा नजिकको पर्यटकीय स्थलहरूको सामान्य वर्णन गर्न आफ्ना समुदायको स्थानीय सीप र पेशाको नाम बताउन: स्थानीय सीप र पेशाको महत्त्व 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूको घर र विद्यालय वरपर रहेका स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको सामान्य वर्णन गर्न लगाउने। चित्र प्रदर्शन अन्तरक्रिया अवलोकन भ्रमण भिडियो क्लिप निर्माण गरी प्रदर्शन स्थानीय सीप र पेशाको महत्त्वबारे छलफल गराउने। 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा प्रश्न प्रदर्शित सीपको अवलोकन
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाका मुख्य सडक, शाखा सडकहरूको परिचय दिन। बाटो तथा पदमार्गहरूको परिचय दिन। मुख्य सडक, शाखा सडक पदमार्गहरूको सूची तयार गर्न। 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिका भित्रका मुख्य सडकहरूबाट महालक्ष्मी नगरपालिका भित्रका शाखा सडकहरू महालक्ष्मी नगरपालिकाका भित्रका पदमार्गहरू 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाको मुख्य सडक कुन हो छलफल गर्ने। महालक्ष्मी नगरपालिकाको शाखा सडक र पद मार्ग कुन कुन हुन् र कहाँ कहाँ छन् छलफल गर्ने। लघु परियोजना कार्य गर्न लगाउने श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रयोग गर्न लगाउने। 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा प्रश्न मुख्य सडक र शाखा सडकहरूको सूची बनाउन लगाउने

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> अरुप्रति माया दया करुणाको भाव प्रकट गर्ने सीपको विकास गर्न आत्मनिर्भर हुने बानीको विकास गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> माया, दया, करुणा आफ्नो काम आफैं गर्ने बानी 	<ul style="list-style-type: none"> कथाको माध्यमबाट माया, दया, करुणाको भावना जगाउने । आफ्नो काम आफैं गर्न उत्प्रेरित गर्ने । चित्र फोटो भिडियो एनिमेसनको प्रयोग गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा प्रश्नोत्तर तालिका अनुसारको कामको व्यवहारको अवलोकन आफ्नो काम आफैं गरेको वा नगरेको सम्बन्धमा स्व मूल्याङ्कन फाराम वा रुजु सूचीको प्रयोग
६	स्थानीय परिकार	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परिकारको महत्त्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय परिकारको महत्त्व 	<ul style="list-style-type: none"> खानामा पाइने पौष्टिक तत्वहरूको बारेमा जानकारी गराउने । पौष्टिक तत्वसँग सम्बन्धित चित्रहरू प्रस्तुत गर्ने । शरीर स्वस्थ राख्न खानाको आवश्यकता/महत्त्वबारे छलफल गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा प्रश्नोत्तर

२.२.४ कक्षा ४ को विषय विस्तृतीकरण

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय	<ul style="list-style-type: none"> हाप्पो नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति, क्षेत्रफल तथा वडा विभाजनका आधारहरू बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति र क्षेत्रफल <ul style="list-style-type: none"> डाँडा, काँडा समथर भूभाग खोंच र बेँसी वडा विभाजनका आधारहरू 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा प्रयोग गरी अक्षांश देशान्तर र भौगोलिक अवस्थिति प्रष्ट पार्ने वडा विभाजनका आधारहरू, नगरपालिकाको क्षेत्रफल श्रव्य, दृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी प्रष्ट्याउने । लघु परियोजना कार्य गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाको अवस्थितिको बारेमा प्रश्न सोध्ने । वडा विभाजनका आधारहरूको सूची बनाउन लगाउने नक्सामा विभिन्न भौगोलिक तथ्य चिन्न लगाउने ।
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थलहरू, जात्रा, चाडपर्व, कला र साँस्कृतिक सम्पदाहरूको नाम र महत्त्व उल्लेख गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थलहरू र तिनको महत्त्व , जात्राचाडपर्व ,हरू तिनको महत्त्व 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय जात्रा, पर्व र मेलाको अवलोकन गर्न लगाई लघु परियोजना तयार गर्न लगाउने चित्र फोटो भिडियो एनिमेसनको प्रयोग गर्ने स्रोतव्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी कक्षा लिन लगाउने । महत्त्वमाथि छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> लघु परियोजना कार्य गर्न लगाउने । धार्मिक स्थलको महत्त्व भन्न लगाउने ।

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
			<ul style="list-style-type: none"> साँस्कृतिक सम्पदाहरू र महत्त्व 		<ul style="list-style-type: none"> साँस्कृतिक सम्पदाहरूको महत्त्व बताउन लगाउने । महालक्ष्मी नगरपालिकामा मनाइने कुनै ३ वटा स्थानीय पर्वको परिचय दिन लगाउने । स्थानीय पर्वको महत्त्व सोध्ने ।
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरू र वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> घर तथा विद्यालयमा कुहिने र नकुहिने फोहोरको वर्गीकरण र व्यवस्थापन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> घर र विद्यालय वरपरको फोहोर व्यवस्थापन <ul style="list-style-type: none"> कुहिने फोहोरको व्यवस्थापन नकुहिने फोहोरको व्यवस्थापन 	<ul style="list-style-type: none"> कुहिने र नकुहिने फोहोरको पहिचान गरी छुट्टाछुट्टै सङ्कलन गर्न लगाउने । सङ्कलित फोहोरलाई छुट्टाछुट्टै व्यवस्थापन गर्न लगाउने । समूह कार्य र लघु परियोजना कार्य गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> कुहिने र नकुहिने फोहोर छुट्ट्याउन लगाई कार्यकलापको अवलोकन गर्ने । फोहोर व्यवस्थापन कसरी गरिन्छ सोध्ने ।
		<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्रका जलसम्पदाहरूको छोटो परिचय दिन र जलसम्पदाको वर्गीकरण गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्रका जलसम्पदाहरू: नदी, खोला, झरना, पोखरी, इनार, कुवा र पानीका मुहानहरू 	<ul style="list-style-type: none"> स्थलगत भ्रमण गर्न लगाउने । जलसम्पदाहरूको वर्गीकरण झल्कने सामग्री प्रस्तुत गर्ने । छलफल गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> जलसम्पदाहरूलाई वर्गीकरण गर्न लगाउने र परिचय दिन लगाउने । लघु परियोजना कार्य गर्न लगाउने ।
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाका पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको महत्त्व बताउन । पर्यटनको प्रकार र भ्रमणको उद्देश्य बताउन । आफ्नो समुदायका स्थानीय सीप र पेशाको सामान्य वर्णन गर्न योजना निर्माणको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको महत्त्व । पर्यटनको प्रकार र भ्रमणको उद्देश्य आफ्नो समुदायका स्थानीय सीप र पेशाको सामान्य वर्णन योजना निर्माणको परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको महत्त्वमाथि छलफल गराउने । चित्र प्रदर्शन अन्तरक्रिया अवलोकन भ्रमण समूह कार्य व्याख्या वर्णन गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा प्रश्न प्रदर्शित सीपको अवलोकन
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> सडक सुरक्षाका सङ्केतहरूको सामान्य पहिचान गर्न । सडक सुरक्षाका सामान्य नियम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> सडक सुरक्षाका सामान्य सङ्केतहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सडक सुरक्षाका सङ्केतहरूको बारेमा चित्र फोटो भिडियो एनिमेशनको प्रयोग गरी छलफल गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> सडक सुरक्षाका चिन्हहरू उपलब्ध गराई नियमहरूका बारेमा सोध्ने ।

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
			<ul style="list-style-type: none"> सडक सुरक्षाका सामान्य नियमहरू सडक पार गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू 	<ul style="list-style-type: none"> नजिकको सडकको अवलोकन गर्न लगाई सडक पार गर्दा पालना गर्नुपर्ने नियमहरूबारे छलफल गर्ने लगाउने सडक सुरक्षासँग सम्बन्धित विज्ञलाई आमन्त्रण गरी कक्षा लिन लगाउने । समूह कार्य गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> सडक प्रयोग गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू बताउन लगाउने ।
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> स्वयंसेवाको भावना विकास गर्न कक्षाकोठा र विद्यालयमा हुने दुर्व्यवहारको पहिचान गरी सचेत हुन । 	<ul style="list-style-type: none"> छरछिमेकमा सहयोग: सूचनाको आदानप्रदान टोलको सरसफाइ फोहोर व्यवस्थापनमा सरसहयोग कक्षा कोठामा हुने दुर्व्यवहारको पहिचान 	<ul style="list-style-type: none"> कथाभिडियो एनिमेशनको माध्यमबाट सहयोग र , स्वयंसेवाको भावना जगाउने स्वयंसेवा: विपद् परेका बेला र बिरामी हुँदा सफल र विश्व प्रसिद्ध स्वयंसेवा गर्ने व्यक्तित्वहरूको आत्म वृतान्तका अंशहरूको शिक्षणमा प्रयोग <ul style="list-style-type: none"> मदर टेरेसा गौतम बुद्ध महात्मा गान्धी सन्दुक रुइत अनुराधा कोइराला नाटक अभिनय समूहगत क्रियाकलाप क्षेत्र भ्रमण कक्षाकोठामा हुने दुर्व्यवहारको बारेमा छलफल गर्ने । विद्यालयको फोकल व्यक्तिबाट कक्षा लिन लगाई छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> क्रियाकलाप र व्यवहार परिवर्तनको अवलोकन भाव प्रक्षेपण प्रश्नावली अभिभावकसँगको अन्तरक्रिया
६	स्थानीय परिकार र विद्यालय वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> खानाको स्थानीय संस्कार तथा आचारसंहिताको खोजी गर्न । बाल बगैँचाको परिचय दिई यसको निर्माण र संरक्षण गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> खानाको स्थानीय संस्कार तथा आचारसंहिताहरू बाल बगैँचाको परिचय, यसको निर्माण र संरक्षण 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूले घरमा खाँदा अपनाउने संस्कार तथा आचारसंहिताहरूका बारेमा पालैपालो सोध्ने । खेल विधिबाट साथीको घरमा खाना खाँदा के के आचारसंहिता पालना गर्नुपर्छ जोडी बनाई सोध्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> क्रियाकलापको अवलोकन प्रश्नोत्तर

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
७	महालक्ष्मी नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो वडाले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सुविधाहरू बताउन आफ्नो वडाले नियमित र आवश्यकता बमोजिम लगाउने खोपहरूको नाम बताउन सक्ने खोपहरूको नामावलीको सूची तयार गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने प्राथमिक उपचारहरू वडा कार्यालय मार्फत नियमित र आवश्यकता बमोजिम लगाइने खोपहरू 	<ul style="list-style-type: none"> समूह वर्गीकरण गरी बाल बगैँचा निर्माण गर्न लगाउने र संरक्षणको जिम्मा समूहलाई दिने भिडियो, एनिमेशन र चित्रको प्रयोग वडाले प्रदान गर्ने सेवाहरूको बारेमा लघु परियोजना कार्य गर्न लगाउने । लघु परियोजना कार्य पश्चात समूह नेताबाट प्रस्तुत गराई छलफल गराउने । वडा कार्यालय मार्फत नियमित र आवश्यकता बमोजिम लगाइने खोपहरूको सूची बनाउन लगाई कुन समयमा कुन खोप लगाउनु पर्दछ त्यसबारेमा छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> क्रियाकलापको अवलोकन प्रश्नोत्तर सूची निर्माण

२.२.५ कक्षा ५ को विषय विस्तृतीकरण

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय नदी नाला र पोखरीको सामान्य परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय नदी नाला <ul style="list-style-type: none"> ○ गोदावरी खोला ○ शृङ्गेरी खोला ○ गोमती खोला स्थानीय पोखरी <ul style="list-style-type: none"> ○ कमल पोखरी ○ बोजे पोखरी ○ बुद्ध पोखरी ○ संखा पोखरी ○ इनवहा पोखरी ○ न्याठ पोखरी 	<ul style="list-style-type: none"> नजिकको खोलानालाको भ्रमण गराउने श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रयोग छलफल लघु परियोजना कार्य समूह कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> नजिकको खोलाको नाम सोध्ने । नजिकको पोखरीको नाम सोध्ने । स्थानीय खोलानाला र पोखरीको परिचय दिन लगाउने ।

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थल, जात्रा, चाडपर्व र सम्पदाहरूको सामाजिक सांस्कृतिक विशेषताहरू उल्लेख गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी महाभैरव जात्राको सामाजिक सांस्कृतिक विशेषता सिद्धिमङ्गलको सामाजिक सांस्कृतिक विशेषता डम्फू बाजा र धिमेबाजाको विशेषता पानी मामले प्रचलन 	<ul style="list-style-type: none"> सम्बन्धित क्षेत्रको अध्ययन भ्रमण गराउने । छलफल गराउने । विशेषताहरूको खोजी गर्न लगाउने । भिडियो एनिमेशन प्रस्तुत गर्न लगाउने । परियोजना कार्य, समूह कार्य गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी महाभैरव जात्राको सामाजिक सांस्कृतिक विशेषता भन्न लगाउने । सिद्धिमङ्गलको सामाजिक सांस्कृतिक विशेषता भन्न लगाउने । तामाङ जातिको सेलो नाच र डम्फू बाजाको विशेषता भन्न लगाउने धिमेबाजाको विशेषता भन्न लगाउने ।
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाका प्राकृतिक सम्पदाहरू र वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय वन सम्पदाहरूको परिचय दिन र प्रकारहरू बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय वन सम्पदाहरू परिचय प्रकारहरू 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय वन सम्पदाहरूको अवलोकन भ्रमण गराउने । निजी वन, सामुदायिक वन र सरकारी वनको परिचय समेट्ने सामग्रीको प्रस्तुति लघु परियोजना कार्य छलफल, समूह कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय वनको परिचय दिन लगाउने वनका प्रकारहरू भन्न लगाउने ।
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाको पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको सामाजिक/सांस्कृतिक र आर्थिक विशेषता बताउन आफ्नो समुदायका स्थानीय सीप र पेशाको महत्त्व उल्लेख गर्न पर्यटकको रुचि चाहना र उद्देश्य बताउन हाम्रो पेशा, उद्योग र बजारको पहिचान गर्न योजना निर्माणको महत्त्व उल्लेख गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको सामाजिक/सांस्कृतिक र आर्थिक विशेषता आफ्नो समुदायका स्थानीय सीप र पेशाको महत्त्व पर्यटकको रुचि : फोटो खिच्ने, सफा ठाउँमा बस्ने, हिमाल हेर्ने, रुचि अनुसारको खाना खाने, होमस्टेमा रमाउने आदि पर्यटकको उद्देश्य: हाम्रो नगरलाई बाहिर चिनाउने, अध्ययन गर्ने आदि हाम्रो पेशा, उद्योग र बजार योजना निर्माणको महत्त्व 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको सामाजिक/सांस्कृतिक र आर्थिक विशेषता माथि छलफल गराउने । चित्र प्रदर्शन अन्तरक्रिया अवलोकन भ्रमण प्रतिवेदन निर्माण र प्रस्तुतीकरण समूह कार्य व्याख्या वर्णन गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा प्रश्न प्रदर्शित सीपको अवलोकन

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> सडकको प्रयोग सुरक्षित तरिकाले गर्न सडक प्रयोगमा अरुलाई सहयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> सडक बत्ती, सडकेतहरू सडक सुरक्षाका नियमहरू सडक सुरक्षामा खटिएका कर्मचारीहरूको काम सडक नियमहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सडक सुरक्षाका सडकेतहरूको बारेमा चित्र फोटो भिडियो एनिमेशनको प्रयोग गरी छलफल गराउने नजिकको सडकको अवलोकन गर्न लगाई सडक सुरक्षाका नियमहरूबारे छलफल गराउने। सडक सुरक्षा सँग सम्बन्धित विज्ञलाई आमन्त्रण गरी कक्षा लिन लगाउने। व्यस्त सडकमा प्रयोग हुने विभिन्न रडका बत्तीहरूबारे छलफल गराउने। समूह कार्य गराउने। सडक सुरक्षामा खटिएका कर्मचारीहरूले गर्ने कामहरूको बारेमा छलफल गराउने। 	<ul style="list-style-type: none"> सडक सुरक्षाका चिन्हहरू उपलब्ध गराई नियमहरू बनाउन लगाउने। सडक सुरक्षामा प्रयोग हुने रातो, हरियो र पहेँलो रडहरूले के बुझाउँछन् सोध्ने।
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> परोपकारिताको भावनाको विकास गरी असल सङ्गत गर्न असल पारिवारिक संस्कारको विकास गर्न कक्षाकोठा र विद्यालयमा हुने दुर्व्यवहारबाट बच्ने उपायहरूको पहिचान गर्न। 	<ul style="list-style-type: none"> परोपकारिता: व्यक्ति र समाजलाई हुने फाइदा आफूभन्दा ठूलालाई आदर सत्कार असल पारिवारिक संस्कारको विकास कक्षाकोठा र विद्यालयमा हुने दुर्व्यवहारबाट बच्ने उपायहरूको पहिचान 	<ul style="list-style-type: none"> कथा, जीवनी, संवादको माध्यमबाट असल सङ्गत गर्न तथा परोपकारिता र स्वावलम्बी हुन प्रेरित गर्ने बुवाआमाप्रति छोराछोरीको जिम्मेवारी विषयमा छलफल अतिथिदेवो भवः को चर्चा कक्षाकोठा र विद्यालयमा हुने दुर्व्यवहारबाट बच्ने उपायहरूबारे छलफल विद्यालयको फोकल व्यक्तिबाट कक्षा लिन लगाई छलफल गराउने। 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन प्रश्नोत्तर अभिभावकसँग अन्तरक्रिया परियोजना प्रस्तुतीकरण विद्यार्थीले राखेका विचारहरूको विश्लेषण
६	स्थानीय परिकार र विद्यालय वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> जङ्क फुड (पत्रु खाना) को परिचय दिई यसका बेफाइदाहरू बताउन बालबगैँचाको आवश्यकता र महत्त्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> पत्रु खाना: परिचय, बेफाइदा बाल बगैँचा आवश्यकता /महत्त्व 	<ul style="list-style-type: none"> पत्रु खानाको सूची बनाउन लगाउने। विद्यालय र घरमा प्रयोग गरिने पत्रु खानाको परिचय दिई बेफाइदाको बारेमा छलफल गराउने। 	<ul style="list-style-type: none"> क्रियाकलापको अवलोकन प्रश्नोत्तर

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
७	महालक्ष्मी नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू	<ul style="list-style-type: none"> वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सुविधाहरूको बारेमा बताउन । वडा कार्यालयमा पञ्जीकरण हुने घटनाहरू बताउन । वडा कार्यालयको महत्त्व बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सुविधाहरूको सूची वडा कार्यालयमा पञ्जीकरण हुने घटनाहरू । वडा कार्यालयमा पञ्जीकरण गर्नुपर्ने कारणहरू । वडा कार्यालयको महत्त्व 	<ul style="list-style-type: none"> बाल बगैँचाको महत्त्व झल्काउने चित्र, भिडियो, एनिमेसन प्रस्तुत गर्न लगाउने वडा कार्यालयको अध्ययन भ्रमण गराउने । वडा अध्यक्ष, सदस्य तथा वडा सचिवहरू आमन्त्रण गरी वडाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरूको बारेमा छलफल गराउने । वडा कार्यालयमा पञ्जीकरण हुने र पञ्जीकरण गर्नुपर्ने कारणहरूबारे छलफल । भिडियो एनिमेसन प्रस्तुत गर्न लगाउने । परियोजना कार्य, समूह कार्य गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> वडा कार्यालयले प्रदान गर्ने स्वास्थ्य सुविधाहरूको बारेमा बताउन लगाउने । वडा कार्यालयमा पञ्जीकरण हुने घटनाहरू बताउन लगाउने । वडा कार्यालयको महत्त्व बताउन लगाउने । क्रियाकलापको अवलोकन

२.२.६ कक्षा ६ को विषय विस्तृतीकरण

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय हावापानी र खनिजको अवस्था पहिचान गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय हावापानी स्थानीय खनिज पदार्थ <ul style="list-style-type: none"> दुङ्गा ग्यास 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय हावापानीको परिचय दिने । स्थानीय खनिज पदार्थ दुङ्गा, ग्यास आदिको परिचय गराउने । श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रदर्शन परियोजना कार्य छलफल तथा समूह कार्य गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय हावापानीको परिचय दिन लगाउने । दुङ्गा र ग्यास पाइने स्थान सोध्ने ।
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थल, जात्रा, चाडपर्व र सम्पदाहरूको उपाय खोजी गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थलहरूको संरक्षणका उपायहरू स्थानीय चाडपर्व संरक्षणका उपायहरू स्थानीय कला, संस्कृतिहरूको संरक्षणका उपायहरू 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थलहरूको अवलोकन भ्रमण समूह कार्य, छलफल स्थानीय धार्मिक, सांस्कृतिक सम्पदाहरूको भिडियो एनिमेसन प्रदर्शन 	<ul style="list-style-type: none"> धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षणका उपायहरू सोध्ने ।

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
				<ul style="list-style-type: none"> विज्ञ आमन्त्रण गरी कक्षा लिन लगाउने । लघु परियोजना कार्य 	
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय बाजा तथा नृत्यहरूको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> खैँजडी बाजा तथा नृत्य डम्फू बाजा तथा सेलो नृत्य धिमे बाजा र नृत्य 	<ul style="list-style-type: none"> विज्ञ आमन्त्रण गरी कक्षा लिन लगाई विद्यार्थीहरूलाई नृत्य र बाजा बजाउन सिकाउने अवलोकन भ्रमण गराउने समूह कार्य, छलफल लघु परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> खैँजडी भजनको परिचय दिन लगाउने । धिमे बाजाको परिचय दिन लगाउने । डम्फू बाजा बजाउन र सेलो नृत्य गर्न लगाउने
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक, सांस्कृतिक गुठीको परिचय दिन तथा इतिहास र महत्त्व बताउन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय गुठी <ul style="list-style-type: none"> ○ तर्धो महागुठी, तर्धो गुठी, महालक्ष्मी गुठी, तोथा गुठी, लतम्बीर गुठी, ट्वाक गुठी, चिधँ गुठी ○ देपूजा गुठी (श्रेष्ठ), महादेव गुठी (श्रेष्ठ), वाःसेवा गुठी (श्रेष्ठ), स्ना गुठी (श्रेष्ठ), मृत्यु संस्कार गुठी (श्रेष्ठ), स्ना गुठी (महर्जन - नासल), स्ना गुठी (महर्जन - धोकासी), श्री पंचमी गुठी (श्रेष्ठ - देवननी), तलेजु गुठी (राजथला - गछेँ) मापा गुठी (राजथला - गछेँ), मुर्दा गुठी (शाही - नायगः), मुर्दा गुठी (कुसले - घाफल), मुर्दा गुठी (नापित), मुर्दा गुठी (पुतवार), मुर्दा गुठी (गुरुज्यु), मुर्दा गुठी (संक्रान्ति) ○ अन्य गुठीहरू स्थानीय गुठीको इतिहास र महत्त्व 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय गुठीसँग सम्बन्धित व्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी कक्षा लिन लगाउने अवलोकन भ्रमण गराउने । लघु परियोजना कार्य गर्न लगाउने समूह कार्य गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय गुठीको परिचय, इतिहास र महत्त्वका बारेमा सोध्ने
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाको प्राकृतिक सम्पदा र वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्रका सामुदायिक वनको छोटो परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्रका सामुदायिक वनहरू <ul style="list-style-type: none"> ○ पातले सामुदायिक वन ○ माथिल्लो पातले सामुदायिक वन 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक वनको भ्रमण गराउने 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक वनको परिचय दिन लगाउने

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
			<ul style="list-style-type: none"> ○ ढिकस्परान सामुदायिक वन ○ पढाली सामुदायिक वन ○ काफ्ले सामुदायिक वन ○ चिसापानी सामुदायिक वन ○ श्रृङ्गेरी सामुदायिक वन ○ श्री गणेश सामुदायिक वन ○ गोमती सामुदायिक वन ○ श्रीथली पाखा सामुदायिक वन ○ गोलडाँडा काकरी डाँडा सामुदायिक वन ○ मानेडाँडा सामुदायिक वन ○ ढुङ्गाखानी सामुदायिक वन 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाभित्रका सबै सामुदायिक वनको परिचय समेटिने श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रदर्शन गर्ने ● छलफल समूह कार्य ● लघु परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका भित्रका सामुदायिक वनका सूची बनाउन लगाउने
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाको पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू	<ul style="list-style-type: none"> ● हाप्रा स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको महत्त्व र संरक्षणका उपायहरूको खोजी गर्न ● स्थानीय कृषि, उद्योग र व्यापारबीचको अन्तरसम्बन्ध खोजी गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> ● हाप्रा स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको महत्त्व र संरक्षणका उपायहरू ● स्थानीय कृषि, उद्योग र व्यापारबीचको अन्तरसम्बन्ध 	<ul style="list-style-type: none"> ● हाप्रा स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको महत्त्व र संरक्षणका उपायहरूबारे छलफल ● प्रश्नावली निर्माण गरी स्थानीय विज्ञसँग अन्तर्वार्ता दिन लगाउने । ● समूह छलफल ● व्याख्या, वर्णन गर्न लगाउने । ● Gallery Walk 	<ul style="list-style-type: none"> ● छोटा छोटा तथा लामा प्रश्न ● प्रदर्शित सीपको अवलोकन
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय भौतिक पूर्वाधारहरूको परिचय दिन । ● भौतिक पूर्वाधार र सामाजिक र आर्थिक पक्षहरूको सम्बन्ध बताउन । ● सामाजिक आर्थिक पक्षमा पार्ने प्रभाव बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय भौतिक पूर्वाधारहरू <ul style="list-style-type: none"> ○ सडक, ढल, खानेपानी, विजुली, सञ्चार र शिक्षा ● भौतिक पूर्वाधार र सामाजिक र आर्थिक पक्षहरूको सम्बन्ध । ● सामाजिक आर्थिक पक्षमा पार्ने प्रभाव । 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रहरूबारे छलफल ● स्थानीय भौतिक पूर्वाधारहरूको बारेमा अन्तरक्रिया ● भौतिक पूर्वाधार र सामाजिक र आर्थिक पक्षहरूको सम्बन्ध बारे समूह छलफल ● सामाजिक आर्थिक पक्षमा पार्ने प्रभाव बारे समूह छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय भौतिक पूर्वाधारहरूको बारे सोध्ने । ● भौतिक पूर्वाधार र सामाजिक र आर्थिक पक्षहरूको सम्बन्धबारे सोध्ने । ● सामाजिक आर्थिक पक्षमा पार्ने प्रभावबारे सोध्ने ।

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
				<ul style="list-style-type: none"> श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रदर्शन गर्ने लघु परियोजना कार्य अवलोकन भ्रमण गराउने। 	
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको सामान्य परिचय दिन। प्रभावकारी सञ्चार र सञ्चार सीप विकास गर्ने। समय व्यवस्थापन सीप विकास गर्ने Antibullying को धारणा र बालक्लबको भूमिका खोजी गर्ने स्थानीय स्तरमा हुने सम्भावित विपद्को परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको परिचय प्रभावकारी सञ्चार र सञ्चार सीप समय व्यवस्थापन Antibullying को परिचय र यसमा बालक्लबको भूमिका स्थानीय स्तरमा हुने सम्भावित विपद्को परिचय 	<ul style="list-style-type: none"> छलफल परियोजना कार्य कथाका अंश वाचन वादविवाद र अन्तरक्रिया गर्ने Antibullying को परिचय र यसमा बालक्लबको भूमिकाबारे चर्चा विपद् सम्बन्धी विभिन्न भिडियो प्रस्तुत गरी यसका प्रकार र यसले पुऱ्याउने क्षतिको बारेमा छलफल गर्ने। 	<ul style="list-style-type: none"> व्यवहार मूल्याङ्कन प्रश्नावली परियोजना कार्य र प्रस्तुतीकरण अवलोकन अभिभावकसँग अन्तरक्रिया
६	स्थानीय परिकार, महिनावारी स्वास्थ्य र विद्यालय वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारीको परिचय लक्षण बताई सरसफाइ गर्न कुनै विशेष अवसर, पर्व, उत्सवहरू र महत्त्वपूर्ण दिनहरूमा वृक्षारोपण गर्ने बानीको विकास गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारीको परिचय र लक्षण जन्मोत्सव, दिवस, वार्षिक कार्यक्रम आदि दिनहरूमा वृक्षारोपण 	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारी र यसको लक्षणका विषयमा छलफल गर्ने। भिडियो एनिमेशन चित्र देखाएर महिनावारीका विषयमा छलफल गराउने। जन्मोत्सव, दिवस, वार्षिक कार्यक्रम आदिमा वृक्षारोपण गर्न उत्प्रेरित गर्ने। 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूको क्रियाकलापको अवलोकन गर्ने। व्यवहारमा आएको परिवर्तनबाट मूल्याङ्कन गर्ने। प्रयोगात्मक कार्यबाट मूल्याङ्कन गर्ने।
७	महालक्ष्मी नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाको कार्यक्षेत्र बताउन। नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरूको बारेमा बताउन। 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाका कार्यक्षेत्रहरू नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू सेवा सुविधा प्रवाह गर्ने तरिकाहरू 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाको अध्ययन भ्रमण गराउने। नगरपालिकाका स्रोत व्यक्ति आमन्त्रण गरी नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधा र कार्य क्षेत्र र सेवा सुविधा प्रदान गर्ने तरिकाहरूको बारेमा अतिथि प्रवचन (Guest Lecture) दिन लगाउने। भिडियो एनिमेशन प्रस्तुत गर्न लगाउने। परियोजना कार्य, समूह कार्य गर्न लगाउने। 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाको कार्यक्षेत्र बताउन लगाउने। नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरूको बारेमा सूची निर्माण गर्न लगाउने। क्रियाकलापको अवलोकन

२.२.७ कक्षा ७ को विषय विस्तृतीकरण

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा निर्माण कार्य गर्न र महालक्ष्मी नगरपालिकाको नक्सा कोरी महत्त्वपूर्ण स्थानहरू देखाउन 	<ul style="list-style-type: none"> नक्सा निर्माण कार्य महालक्ष्मी नगरपालिकाको नक्सा 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाको नक्सा निर्माण गर्न लगाउने । तयारी नक्सा काटी पुन समूहमा मिलाउन लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाको नक्सा तयार गर्न लगाउने । तयार गरिएको नक्सामा महत्त्वपूर्ण स्थानहरू भर्न लगाउने र अवलोकन गर्ने ।
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थलहरू, चाडपर्व, जात्रा र सम्पदाहरूको संरक्षणमा स्थानीय समुदाय र विद्यार्थीको भूमिका पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थलहरू, जात्रा र सम्पदा, चाडपर्वहरूको संरक्षणमा स्थानीय समुदाय र विद्यार्थीको भूमिका 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन भ्रमण गराउने । विद्यार्थी र स्थानीय समुदायको भूमिका खोजी गर्न समूह कार्य गराउने । परियोजना कार्य गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय संस्कृति र चाडपर्वको संरक्षणमा विद्यार्थीको भूमिका के के हुन्छ सोध्ने । स्थानीय धार्मिक स्थलहरूको संरक्षणमा समुदायको भूमिका केके हुन सक्छन् सोध्ने ।
		<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्रका ऐतिहासिक र सांस्कृतिक बस्तीहरूको परिचय दिन 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाभित्रका ऐतिहासिक र सांस्कृतिक बस्तीहरू <ul style="list-style-type: none"> ○ लुभु बस्ती ○ सिद्धिपुर/सानागाउँ बस्ती ○ अन्य बस्तीहरू 	<ul style="list-style-type: none"> लुभु र सिद्धिपुर बस्तीको भ्रमण गराउने र जानकार स्रोत व्यक्तिसँग अन्तवार्ता लिन लगाउने । परियोजना कार्य गर्न लगाउने । समूह कार्य र छलफल गराउने । श्रव्य दृश्य सामग्री भिडियो/एनिमेसन प्रस्तुत गर्न लगाउने । 	<ul style="list-style-type: none"> लुभु र सिद्धिपुर बस्तीको परिचय दिन लगाउने ।
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाको प्राकृतिक सम्पदा र वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिका भित्रका सामुदायिक वनको सामाजिक र आर्थिक महत्त्व उल्लेख गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> नगरपालिकाभित्रका सामुदायिक वनको सामाजिक महत्त्वहरू नगरपालिका भित्रका सामुदायिक वनको आर्थिक महत्त्वहरू 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक वनको महत्त्व झल्काउने श्रव्य दृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने । परियोजना कार्य गर्न लगाउने । सामाजिक र आर्थिक महत्त्वमा सम्बन्धमा छलफल गराउने । 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक वनको सामाजिक महत्त्वहरू उल्लेख गर्न लगाउने । सामुदायिक वनको आर्थिक महत्त्वहरू उल्लेख गर्न लगाउने ।
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाको पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू	<ul style="list-style-type: none"> हाम्रा स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षणमा स्थानीय सरकारको भूमिका पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> हाम्रा स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षणमा स्थानीय सरकारको भूमिका 	<ul style="list-style-type: none"> हाम्रा स्थानीय पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षणमा स्थानीय सरकारको भूमिकामा मेयरसँग विद्यार्थी कार्यक्रम सञ्चालन 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा छोटा तथा लामा प्रश्न प्रदर्शित सीपको अवलोकन प्रश्नावली अभिलेख

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
		<ul style="list-style-type: none"> हाम्रो स्थानीय पेशा र उत्पादनहरूको व्यवसायीकरणका लागि उपायहरूको खोजी गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> हाम्रो स्थानीय पेशा र उत्पादनहरूको व्यवसायीकरणका लागि उपायहरूको खोजी 	<ul style="list-style-type: none"> प्रश्रवली निर्माण गरी मेयर, उपमेयर तथा अन्य विज्ञहरूसँग अन्तर्वाता लिन गराउने । चित्र प्रदर्शन अभिनय अन्तरक्रिया अवलोकन भ्रमण 	
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पूर्वाधारको विकासले मानव जीवनको आर्थिक र सामाजिक पक्षमा सकारात्मक र नकारात्मक प्रभाव बताउना स्थानीय पूर्वाधारको विकासले स्थानीय जनजीवनमा पारेको प्रभाव र यसले ल्याएको परिवर्तन बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पूर्वाधारको विकासको अवस्था सामाजिक आर्थिक जनजीवन स्थानीय पूर्वाधार विकास र सामाजिक आर्थिक जनजीवनबीच अन्तरसम्बन्ध स्थानीय पूर्वाधार विकासले ल्याएको सकारात्मक र नकारात्मक परिवर्तन 	<ul style="list-style-type: none"> चित्र प्रदर्शन अन्तरक्रिया अवलोकन भ्रमण स्थानीय पूर्वाधारको विकासको अवस्था झल्कने श्रव्य दृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने । परियोजना कार्य गर्न लगाउने । स्थानीय पूर्वाधारको विकासले मानव जीवनको आर्थिक र सामाजिक पक्षमा सकारात्मक र नकारात्मक प्रभाव बारे समूह छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पूर्वाधारको विकासको अवस्थाबारे सोध्ने स्थानीय पूर्वाधार विकास र सामाजिक आर्थिक जनजीवनबीच अन्तरसम्बन्धबारे प्रश्न सोध्ने । स्थानीय पूर्वाधार विकासले ल्याएको सकारात्मक र नकारात्मक परिवर्तन बारे सूची तयार गर्न लगाउने ।
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको महत्त्व र उचित प्रयोग गर्न असल नागरिक हुन आवश्यक सीप र गुण विकास गर्न वित्तीय साक्षरताको सामान्य परिचय दिन घर/विद्यालयमा हुने सामान्य विवाद र झगडामा मध्यस्थता गर्ने सीपको विकास गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको महत्त्व र उचित प्रयोग असल नागरिकका आचरण र अभ्यास वित्तीय साक्षरताको सामान्य परिचय घर/विद्यालयमा हुने सामान्य विवाद र झगडामा मध्यस्थता गर्ने सीप विकास Antibullying मा विद्यालयको भूमिका 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको महत्त्व र उचित प्रयोगबारे वावविवाद गराउने विषयगत छलफल र अन्तरक्रिया असल व्यक्तिको आत्मवृत्तान्त आफ्नो छर छिमेकमा रहेको असल नागरिकहरूको सूची तयार गर्न लगाइ कक्षामा छलफल चलाउने । वित्तीय साक्षरताबारे छलफल गराउने । घर तथा विद्यालयमा हुने सामान्य विवाद र झगडामा मध्यस्थता सीप विकासका लागि द्वन्द्व समाधानका लागि डकुमेन्ट्री प्रदर्शनी 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन प्रश्रवली प्रस्तुतीकरण छोटा उत्तर आउने प्रश्नहरू

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
		<ul style="list-style-type: none"> Antibullying मा विद्यालयको भूमिका खोजी गर्न स्थानीय स्तरको विपद् व्यवस्थापनको तयारी, विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभका उपायहरू अवलम्बन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरको विपद् व्यवस्थापनको तयारी विपद् प्रतिकार्य र विपद् पुनर्लाभ 	<ul style="list-style-type: none"> नाटक र भूमिका अभिनय Antibullying मा विद्यालयको भूमिकाहरूको खोजी गर्न लगाउने र छलफल गराउने । परियोजना कार्य अनुसन्धान वादविवाद कक्षामा विपद् व्यवस्थापनका चक्रका विषयमा छलफल गराउने । झटपट झोला, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति तथा विपद्का बेला आवश्यक पर्ने सामग्री र आवश्यक सम्पर्क नं र व्यक्तिहरू को को हुन सक्छन् छलफल गराउने । विद्यालयको विपद् जोखिमको अवस्था कस्तो छ परियोजना कार्य दिई खोजी गर्न लगाउने । 	
६	स्थानीय परिकार, महिनावारी स्वास्थ्य, र विद्यालय वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारीमा स्यानिटरी प्याडको उचित प्रयोग र विसर्जन गर्न बाल बगैँचा वृक्षारोपण तथा रुख विरुवाहरूको संरक्षण कौशी खेती र करेसाबारीको परिचय गर्न । 	<ol style="list-style-type: none"> महिनावारी सरसफाई, स्यानिटरी प्याडको प्रयोग र विसर्जन महिनावारीमा अपनाउनुपर्ने सावधानीहरू उत्सव तथा महत्त्वपूर्ण दिनहरूमा वृक्षारोपण र यसको संरक्षण <ul style="list-style-type: none"> जन्मोत्सव विवाह ब्रतबन्ध वातावरण दिवस शिक्षा दिवस बाल दिवस श्री पञ्चमी 	<ul style="list-style-type: none"> स्यानिटरी प्याड बारे भिडियो देखाई छलफल गराउने । छलफल अनुभव आदानप्रदान गर्ने । घर र विद्यालय वरपर विभिन्न शुभकार्य र दिवसहरूमा विद्यार्थीहरूको विभिन्न समूह निर्माण गरी वृक्षारोपण गर्न लगाउने र संरक्षण गर्न उत्प्रेरित गर्ने । कौशी खेती र करेसावारीको निर्माणका लागि नजिकका व्यक्तिहरूले सफल रूपमा गरेका उदाहरणहरू प्रस्तुत गर्ने र छलफल गराउने परियोजना कार्य प्रतिवेदन प्रस्तुत 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूको गतिविधि क्रियाकलापहरूको अवलोकन गर्ने । योगासनको अभ्यास पालैपालो गर्न लगाई मूल्याङ्कन गर्ने । वृक्षारोपण गरेको आधारमा विद्यार्थीहरूलाई अङ्कन गर्ने । छोटा उत्तर आउने प्रश्नहरू सोध्ने ।

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
			<ul style="list-style-type: none"> संविधान दिवस ४. कौशी खेती र करेसावारीको परिचय 		
७	महालक्ष्मी नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू, विद्यमान अवसरहरू, समस्याहरू, चुनौती र समाधानका उपायहरू	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाका सामाजिक समस्याहरू बताउन । नगरभित्रका आर्थिक समस्याहरू बताउन । सामाजिक र आर्थिक समस्याहरूको समाधानका उपायहरू बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाका सामाजिक समस्याहरू । नगरभित्रका आर्थिक समस्याहरू । सामाजिक र आर्थिक समस्याहरूको समाधानका उपायहरू । 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाभित्र रहेका सामाजिक समस्याहरूको सूची निर्माण गर्न लगाउने । महालक्ष्मी नगरपालिकाभित्र रहेका आर्थिक समस्याहरूको सूची निर्माण गर्न लगाउने । महालक्ष्मी नगरपालिकाभित्र रहेका सामाजिक तथा आर्थिक समस्याहरूसँग सम्बन्धित सचेतनामूलक नाटक, अभिनय प्रस्तुत गर्न लगाउने । सामाजिक र आर्थिक समस्याहरूको समाधानका लागि नगरपालिकाले के कस्तो भूमिका निर्वाह गरिरहेको छ प्रश्नावली निर्माण गरी विद्यार्थीहरूलाई नगरपालिकाका मेयर, उपमेयर तथा अन्य सम्बन्धित व्यक्तिसँग अन्तर्वार्ता लिन लगाउने । समूहगत छलफल प्रस्तुतीकरण 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाका सामाजिक समस्याहरू केके रहेका छन् सोध्ने । नगरभित्रका आर्थिक समस्याहरू केके रहेका छन् सोध्ने । सामाजिक र आर्थिक समस्याहरूको समाधानका उपायहरूको सूची बनाउन लगाउने प्रदर्शित क्रियाकलापको अवलोकन

२.२.८ कक्षा ८ को विषय विस्तृतीकरण

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
१	महालक्ष्मी नगरपालिकाको परिचय	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थितिको वर्णन गर्न 	<p>१. महालक्ष्मी नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति</p> <ul style="list-style-type: none"> डाँडा, भिरालो जमिन बैंसी, समथर जमिन खोँच 	<ul style="list-style-type: none"> अवलोकन भ्रमण गराउने । भौगोलिक अवस्थितिको वारेमा छलफल, समूह कार्य श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रदर्शन परियोजना कार्य 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थितिको वर्णन गर्न लगाउने । भिरालो जमिन र समथर स्थल कहाँ कहाँ छ उल्लेख गर्न लगाउने ।

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
		<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थलहरू, चाडपर्व, जात्राहरू र सम्पदाहरूको संरक्षणमा स्थानीय संघ संस्था र स्थानीय सरकारको भूमिका पहिचान गर्न महालक्ष्मी नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि वर्णन गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय धार्मिक स्थलहरू, चाडपर्व, जात्राहरू र सम्पदाहरूको संरक्षणमा स्थानीय संघ संस्था र स्थानीय सरकारको भूमिका महालक्ष्मी नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि 	<ul style="list-style-type: none"> विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय सरकार र संघ संस्थाको भूमिका खोजी गर्न लगाउने र समूह कार्य गर्न लगाउने । अवलोकन भ्रमण गराउने । परियोजना कार्य गर्न लगाउने । महालक्ष्मी नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि झल्कने कथा/कविता संवाद प्रस्तुत गर्ने । अवलोकन भ्रमण गराउने । परियोजना कार्य गर्न लगाउने श्रव्य दृश्य सामाग्रीको प्रदर्शन 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय संघ संस्था र स्थानीय सरकारले स्थानीय धार्मिक सम्पदा र चाडपर्वहरूको संरक्षण गर्न कसरी सक्छन् सोध्ने । महालक्ष्मी नगरपालिकाको नाम कसरी रहन गयो सोध्ने । महालक्ष्मी नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि वर्णन गर्न लगाउने ।
२	महालक्ष्मी नगरपालिकाको प्राकृतिक सम्पदा र वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाभित्रका सामुदायिक वनको संरक्षणमा विद्यार्थी समुदाय र स्थानीय सरकारको भूमिका खोजी गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> १. सामुदायिक वनको संरक्षण विद्यार्थीको भूमिका समुदायको भूमिका स्थानीय सरकारको भूमिका 	<ul style="list-style-type: none"> समुदायको भूमिका, विद्यार्थीको भूमिका र स्थानीय सरकारको भूमिका बारेमा छुट्टाछुट्टै समूहमा छलफल गराउने । श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रदर्शन परियोजना कार्य गर्न लगाउने 	<ul style="list-style-type: none"> सामुदायिक वनको संरक्षणमा विद्यार्थीको भूमिका, समुदायको भूमिका र स्थानीय सरकारको भूमिका छुट्टाछुट्टै उल्लेख गर्न लगाउने ।
३	महालक्ष्मी नगरपालिकाका पर्यटन र आर्थिक क्रियाकलापहरू	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटन विकासका सम्भावनाहरू र चुनौतीहरू पहिचान गर्न स्थानीय सीप, पेशा व्यवसाय प्रवर्द्धनमा स्थानीय सरकारको भूमिका पहिचान गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पर्यटन विकासका सम्भावनाहरू र चुनौतीहरू स्थानीय सीप, पेशा व्यवसाय प्रवर्द्धनमा स्थानीय सरकारको भूमिका 	<ul style="list-style-type: none"> मेयरसँग विद्यार्थी कार्यक्रम सञ्चालन प्रश्नावली निर्माण गरी मेयर, उपमेयर तथा अन्य विज्ञहरूसँग अन्तर्वार्ता लिन लगाउने । चित्र प्रदर्शन अभिनय अन्तरक्रिया अवलोकन भ्रमण प्रस्तुतीकरण समूह छलफल 	<ul style="list-style-type: none"> छोटा तथा लामा प्रश्न प्रदर्शित सीपको अवलोकन अभिलेख
४	यातायात र भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरका भौतिक पूर्वाधार विकासका सम्भावनाहरूको विवरण तयार गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरका भौतिक पूर्वाधार विकासका सम्भावनाहरू (ढल, खानेपानी, विजुली, सडक, 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय भौतिक पूर्वाधारका क्षेत्रहरू र हालको अवस्था, सम्भावना तथा चुनौतीबारे छलफल तथा मेयरसँग विद्यार्थी कार्यक्रम सञ्चालन, 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरका भौतिक पूर्वाधार विकासका

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
		<ul style="list-style-type: none"> भौतिक पूर्वाधार विकासमा देखापर्ने चुनौतीहरूको आकलन गर्ने । पूर्वाधार विकासमा देखापर्ने चुनौतीहरूको समाधान गर्ने उपायहरू बताउन । 	<p>सञ्चार, स्वास्थ्य र शिक्षा) को विकासमा देखापर्ने चुनौतीहरू</p> <ul style="list-style-type: none"> पूर्वाधार विकासमा देखापर्ने चुनौतीहरू र समाधानका उपायहरू 	<ul style="list-style-type: none"> ढल, खानेपानी, विजुली, सडक, सञ्चार, स्वास्थ्य र शिक्षामा सरोकारवालाहरूले भोगेको समस्याहरूको विवरण सङ्कलन गर्न परियोजना कार्य गर्न लगाउने ढल, खानेपानी, विजुली, सडक, सञ्चार, स्वास्थ्य र शिक्षाको विकासमा देखापर्ने चुनौतीहरूबारे छलफल स्थानीय स्तरका भौतिक पूर्वाधार विकासका सम्भावनाहरू (ढल, खानेपानी, विजुली, सडक, सञ्चार, स्वास्थ्य र शिक्षा) बारे श्रव्य दृश्य सामग्रीको प्रस्तुतीकरण र समूहगत छलफल 	<p>सम्भावनाहरूको विवरणको सूची तयार गर्न लगाउने ।</p> <ul style="list-style-type: none"> भौतिक पूर्वाधार विकासमा देखापर्ने चुनौतीहरू र समाधानका उपायहरूको सूची तयार गर्न लगाउने ।
५	जीवनोपयोगी सीप र मानव मूल्यमा आधारित शिक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको दुरुपयोग, यसका प्रभाव र बच्ने उपायहरूको खोजी गर्न Bullying विरुद्ध प्रतिरोध र सशक्तीकरण सीप विकास गर्न हाम्रो समुदाय र नगरपालिकाप्रति हाम्रो कर्तव्य र जवाफदेहिताको बोध गर्न जीवनमा असल र सफल बन्ने उपायहरूको खोजी गर्न सकारात्मक सोचको विकास गर्न वित्तीय साक्षरताको महत्त्व र उपयोग गर्न आत्मविश्वास र निर्णय लिन सक्ने क्षमताको विकास Resilience सीपको विकास गर्न स्थानीय विपद् व्यवस्थापनको अभ्यास गर्न (Simulation Drill) 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको दुरुपयोग, यसका प्रभाव र बच्ने उपायहरू Bullying विरुद्ध प्रतिरोध र सशक्तीकरण हाम्रो समुदाय र नगरपालिकाप्रति हाम्रो कर्तव्य र जवाफदेहिता जीवनमा असल र सफल बन्ने उपायहरूको सकारात्मक सोच वित्तीय साक्षरताको महत्त्व र उपयोग आत्मविश्वास र निर्णय लिन सक्ने क्षमता /सीप Resilience सीप स्थानीय विपद् व्यवस्थापनको अभ्यास (Simulation Drill) 	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक सञ्जालको प्रयोग कति ठीक कति बेठीक भन्ने शीर्षकमा वादविवाद गर्न लगाउने परियोजना कार्य Bullying विरुद्ध प्रतिरोध र सशक्तीकरण सीप विकासका लागि छलफल गराउने कथा नाटकको प्रस्तुती समाज र नगरपालिकामा रहेका असल मानिसहरूसँगको अन्तर्वार्ता लिन लगाउने र छलफल गराउने । सार्थक जीवन बाँच्ने मानिसहरूसँग भेटघाट र उनीहरूको आत्मवृत्तान्त सकारात्मक सोच र आत्मविश्वाससँग सम्बन्धित कथाहरूको प्रस्तुति बैंक र वित्तीय संस्थाहरूको महत्त्व बारे छलफल गराई बचत गर्ने बानीको विकास र साना सहकारीको अभ्यास गराउने । एउटा निर्णयले जीवनको मोडमा आएको (सकारात्मक र नकारात्मक) परिवर्तनका सम्बन्धमा वास्तविक घटना/कथाको प्रस्तुति 	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण अवलोकन प्रश्नावली र प्रतिक्रिया विश्लेषण अनुभूति लेखन अभिभावक अन्तरक्रिया

क्रसं	क्षेत्र	सिकाइ सक्षमता	विषयवस्तु विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापहरू	सम्भावित मूल्याङ्कन
				<ul style="list-style-type: none"> दुःख विपत्तिबाट कति पनि नआतिकन सामना गर्न कथा/वास्तविक घटनाहरूको प्रस्तुति स्थानीय विपद्को सामना तथा यसबाट बच्न विपद् अभ्यास (Simulation Drill) गराउने 	
६	स्थानीय परिकार, महिनावारी स्वास्थ्य, र विद्यालय वातावरण	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारीमा हुने गलत संस्कारको निराकरणमा परिवार, विद्यालय र समुदायको भूमिका पहिचान गर्न कौशी खेती र करेसावारीको महत्त्व र उपयोग गर्न स्थानीय स्तरमा खेर जाने वस्तुहरूको पहिचान र पुन प्रयोग गर्न 	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारीमा हुने गलत संस्कारको निराकरणमा परिवार, विद्यालय र समुदायको भूमिका कौशी खेती र करेसावारीको महत्त्व र उपयोग स्थानीय स्तरमा खेर जाने वस्तुहरूको पहिचान र पुन प्रयोग 	<ul style="list-style-type: none"> महिनावारीमा हुने गलत संस्कारको निराकरणमा परिवार, विद्यालय र समुदायको भूमिकाबारे छलफल गराउने। कौशी खेती र करेसावारीको महत्त्व र उपयोगबारे अवलोकन भ्रमण गराई प्रतिवेदन पेश गर्न लगाउने। खेर जाने वस्तुहरूबाट विभिन्न सामग्रीहरू निर्माण गर्न लगाउने र आफूले सहजीकरण गरिदिने लघु परियोजना कार्य गर्न लगाउने। 	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिवेदन निर्माण प्रस्तुतीकरण अवलोकन प्रश्नावली र प्रतिक्रिया विश्लेषण अभिभावक अन्तरक्रिया छोटा उत्तर आउने प्रश्नहरू
७	महालक्ष्मी नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधाहरू, विद्यमान अवसरहरू, समस्याहरू, चुनौतीहरू र समाधानका उपायहरू	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाका वातावरणीय समस्याहरू उल्लेख गर्न। नगर भित्रका कृषिमा देखिएका समस्याहरू उल्लेख गर्न। वातावरणीय तथा कृषिमा देखिएका समस्याहरूको समाधानका उपायहरूको सूची निर्माण गर्न। 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाका वातावरणीय समस्याहरू नगर भित्र कृषि क्षेत्रमा देखिएका समस्याहरू वातावरणीय तथा कृषिमा देखिएका समस्याहरूको समाधानका उपायहरू 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाभित्र रहेका वातावरणीय समस्याहरूको सूची निर्माण गर्न लगाउने। महालक्ष्मी नगरपालिका भित्रको कृषिमा रहेका समस्याहरूको सूची निर्माण गर्न लगाउने। कृषिमा के कस्ता समस्याहरू रहेका छन् स्थानीय विज्ञ, कृषककहाँ गई विद्यार्थीहरूलाई सोध्न लगाउने। वातावरणीय र कृषिमा रहेका समस्याहरूको समाधानका लागि नगरपालिकाले के कस्तो भूमिका निर्वाह गरिरहेको छ प्रश्नावली निर्माण गरी विद्यार्थीहरूलाई नगरपालिकाकाका प्रमुख, उपप्रमुख तथा अन्य सम्बन्धित व्यक्तिसँग अन्तर्वार्ता लिन लगाउने। समूहगत छलफल प्रस्तुतीकरण 	<ul style="list-style-type: none"> महालक्ष्मी नगरपालिकाका वातावरणीय समस्याहरू केके रहेका छन् सोध्ने। नगरभित्र कृषि क्षेत्रका समस्याहरू केके रहेका छन् सोध्ने। वातावरणीय तथा कृषिमा रहेका समस्याहरूको समाधानका उपायहरूको सूची बनाउन लगाउने प्रदर्शित क्रियाकलापको अवलोकन

परिच्छेद ३ मूल्याङ्कन योजना

विद्यार्थी मूल्याङ्कन

आधारभूत तहमा निर्णयात्मक पद्धतिभन्दा बढी निर्माणात्मक/सुधारात्मक मूल्याङ्कन पद्धतिका आधारमा विद्यार्थीको सिकाइलाई सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीहरूको सिकाइस्तरमा सुधार गर्नु हो । यसका लागि शिक्षकले विद्यार्थीको व्यक्तिगत सिकाइ उपलब्धिका आधारमा पटकपटक सिकाइ अवसर प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रियालाई व्यवस्थित गर्न विद्यार्थीको व्यक्तिगत प्रगति विवरण फाइल राख्नु पर्नेछ । यसलाई विद्यार्थीको कक्षा कार्य, परियोजना कार्य, सिर्जनात्मक कार्य, गृहकार्य, उपलब्धि परीक्षा, हाजिरी अनुशासन, व्यावहारिक परिवर्तनको अवलोकन आदिका माध्यमले अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ । विद्यार्थीको उपलब्धिका बारेमा आवधिक रूपमा विद्यालयमा छलफल गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ । व्यक्तिगत प्रगति विवरण फाइलमा त्यसको अभिलेख राख्ने व्यवस्था पनि गर्नु पर्नेछ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य निर्दिष्ट सक्षमताका आधारमा विद्यार्थी उपलब्धिको नियमित मूल्याङ्कन गरी सोको अभिलेखका आधारमा कक्षोन्नति गर्नु हो । विद्यार्थी मूल्याङ्कनका क्रममा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको वास्तविक अवस्था पहिचान गरी सुधारात्मक शिक्षण गर्नु पर्नेछ ।

आधारभूत तह कक्षा १-५ मा ५० प्रतिशत भारको आवधिक मूल्याङ्कन र ५० प्रतिशत भारको निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र कक्षा ६ र ७ मा ६० प्रतिशत भारको आवधिक मूल्याङ्कन र ४० प्रतिशत भारको निरन्तर मूल्याङ्कनका माध्यमले विद्यार्थी उपलब्धिको लेखाजोखा गर्नु पर्नेछ । निरन्तर मूल्याङ्कनअन्तर्गत प्रयोगात्मक कार्य विद्यार्थीको कक्षा सहभागिता, सिकाइ व्यवहारमा आएको परिवर्तन, सिकाइ सम्बद्ध सिर्जनात्मक कार्यहरू आदि पर्नेछन् । यसलाई शिक्षकले निरन्तर मूल्याङ्कनका रूपमा सम्पन्न गर्नु पर्नेछ ।

आधारभूत तहको अन्तमा नगरस्तरीय परीक्षा सञ्चालन गरिनेछ । उक्त परीक्षाको उत्तीर्णाङ्क ४० प्रतिशत हुनेछ । यसका लागि विशिष्टीकरण तालिका निर्माण गरिनेछ । कक्षा ६ र ७ मा आवधिक मूल्याङ्कन (लिखित र प्रयोगात्मक) र प्रयोगात्मक कार्य तथा सक्षमता प्राप्तिको अवस्था आँकलन दुवै मूल्याङ्कनमा अलग अलग उत्तीर्ण हुनु पर्नेछ । प्रयोगात्मक कार्य तथा सक्षमता प्राप्तिको अवस्था आँकलनतर्फ अक्षराङ्कन पद्धतिबाट अभिलेखीकरण गरिनेछ । विद्यार्थीहरूका लागि उपयुक्त हुने मूल्याङ्कन प्रक्रिया अपनाउनु पर्नेछ ।

प्रयोगात्मक कार्य: प्रयोगात्मक कार्यका लागि तल लेखिएबमोजिम घण्टीको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ ।

अवलोकन भ्रमणका लागि – १२ घण्टी

परियोजना कार्य – १० घण्टी

सरसफाइ अभियान – १० घण्टी

चित्र/नक्साङ्कन – १० घण्टी

ग्रिनरी वर्क – १० घण्टी

रचनात्मक कार्य – १२ घण्टी

जम्मा: ६४ घण्टी

विद्यार्थी मूल्याङ्कन योजना:

विद्यार्थी मूल्याङ्कन भनेको विद्यार्थीमा के कस्तो सिकाइ उपलब्धि प्राप्त भयो वा भएन भनी हेर्ने प्रक्रिया हो । संक्षेपमा भन्ने हो भने पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका सक्षमता अनुरूपका ज्ञान, सीप र व्यवहार विद्यार्थीहरूले हासिल गरे/गरेन वा कति मात्रामा हासिल गरे भनेर लेखाजोखा गर्ने कार्य नै विद्यार्थी मूल्याङ्कन हो । त्यसकारण मूल्याङ्कन शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप एक अर्काका अभिन्न अङ्गका रूपमा रहेका हुन्छन् ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्दा निर्णयात्मक मूल्याङ्कन – (आवधिक परीक्षा र निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन) का आधारमा गर्नुपर्छ ।

अनुसूची - १

श्री.....विद्यालय
महालक्ष्मी नगरपालिका वडा नं .....ललितपुर
निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन फाराम

विद्यार्थीको नाम:

कक्षा:

सेक्सन:

रोल नः

विषय:

विद्यार्थीको आमाको नाम:

बाबुको नाम:

विद्यार्थी भर्ना हुँदाको तौल: उचाइ:

कक्षाको अन्त्यमा तौल: उचाइ:

शैक्षिक सत्र – २०

प्रथम/दोश्रो/वार्षिक परीक्षा

प्रगति विवरण

क्रसं	पाठको नाम	सिकाइ सक्षमता	मापनका साधनहरू							
			कक्षा कार्य १	गृहकार्य १	प्रश्नोत्तर १	परियोजना कार्य १	बोध अभ्यास १	कुल पूर्णाङ्क ५	प्राताङ्क	कैफियत
१										
२										
३										
४										
५										
अन्य	अनुशासन तथा चारित्रिक	चरित्रवान् नागरिक तयार गर्ने	आनीबानी २	पोशाक सरसफाइ २	रचनात्मक कार्य २	अनुशासन समय पालना २	उपस्थिति २	१०		
	पाठगत प्राताङ्क									
	कुल प्राताङ्क									
	Grade Point									

कक्षा शिक्षकको सुझाव:.....
.....
.....

.....
कक्षा शिक्षकको दस्तखत:

.....
प्रधानाध्यापकको दस्तखत

अनुसूची - २

आवधिक परीक्षाका लागि प्रश्न निर्माण योजना

क्रसं	प्रश्नका प्रकार	ज्ञान तह	बोध तह	उच्च दक्षता	व्यावहारिक सीप	जम्मा प्रश्न र पूर्णाङ्क	स्पष्टीकरण
१	अति संक्षिप्त	४	३	२	१	९X१ = ९	प्रत्येक पाठ वा विधाबाट एक/ एक वटा अति संक्षिप्त प्रश्न सोध्ने
	संक्षिप्त	४	३	२	२	९X२.५ = २२.५	प्रत्येक पाठ वा विधाबाट दुई/दुई वटा संक्षिप्त प्रश्न सोध्ने
	खाली ठाउँ भर्ने	२	१	१	१	६X०.५ = ३	पाठको प्रकृति हेरी तथ्यात्मक विवरण कुनै तीन वटा विकल्पमध्ये सर्वोत्तम विकल्प छानेर भर्ने
	जोडा मिलाउने	२	२	१	१	६X०.५ = ३	पाठको प्रकृति हेरी तथ्यात्मक विवरण दिएर एकापट्टि ६ र अर्कोपट्टि ८ वटा विकल्प दिई त्यसमध्ये सर्वोत्तम विकल्पमा जोडा मिलाउने
	वर्णनात्मक			२		३X२ = ६	पाठको सन्दर्भसँग मिल्ने कुनै दुई वटा विषयवस्तु दिई वर्णन गर्न लगाउने
	राय सुझाव, तर्क प्रस्तुत गर्ने				१	१X३ = ३	कुनै तथ्यमा आधारित भई सम्भावना, राय सुझाव, तर्क दिने खालको एक प्रश्न सोध्ने ।
	रचनात्मक कार्य, चित्र नक्सा आदि कोर्ने				१	१X३.५ = ३.५	स्वतन्त्र ढङ्गले कुनै चित्र, नक्सा बनाउने, रङ्ग भर्ने वा स्थानीय लोक गीत वा कुनै सिर्जनात्मक रचना सम्बन्धी प्रश्न सोध्ने
	जम्मा	१२	१०	८	६	५०	

अनुसूची - ३

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप २०७६ ले निर्धारण गरेबमोजिम आधारभूत तहको पाठ्यक्रम ढाँचा

विद्यालय शिक्षाको दृष्टिकोण

विद्यालय शिक्षाको दृष्टिकोण “समाजवादउन्मुख सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्र निर्माणका लागि सक्षम र प्रतिस्पर्धी नागरिक विकास गर्नु हुनेछ ।”

१.१ शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू

विद्यालय शिक्षाका राष्ट्रिय उद्देश्यहरू निम्नानुसार हुनेछन्:

१. प्रत्येक व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभा प्रस्फुटन गरी व्यक्तित्व विकास गर्ने ।
२. राष्ट्र र राष्ट्रियताप्रति निष्ठावान्, सङ्घीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रका मूल्य मान्यताप्रति प्रतिबद्ध, स्वाभिमानी, सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधतालाई सम्मान गर्ने, चरित्रवान्, नैतिकवान् एवम् जिम्मेवार नागरिक तयार गर्ने।
३. श्रमप्रति सम्मान एवम् सकारात्मक सोच भएका, रोजगार तथा स्वरोजगारउन्मुख, उत्पादनमुखी, उद्यमशील र सीपयुक्त नागरिक तयार गर्ने ।
४. व्यक्तिको सामाजिकीकरणमा सहयोग गर्दै सामाजिक सद्भाव तथा सहिष्णुता र राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्न सहयोग पुऱ्याउने ।
५. प्राकृतिक तथा राष्ट्रिय सम्पदा र पर्यावरणको संरक्षण, संवर्धन र सदुपयोग गर्दै दिगो विकासमा योगदान गर्ने सचेत नागरिक तयार गर्ने ।
६. प्रत्येक व्यक्तिमा शान्ति, मानव अधिकार, समानता, समावेशिता र सामाजिक न्यायका मान्यताअनुरूपको आचरण विकास गरी समतामूलक, समावेशी, न्यायपूर्ण र समाजवादउन्मुख राष्ट्र निर्माणमा मद्दत गर्ने ।
७. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी, आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधि प्रयोग गर्न सक्ने विश्वपरिवेश सुहाउँदो दक्ष जनशक्ति तयार गर्ने ।
८. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सीप, सिद्धान्त तथा प्रविधिको प्रयोग गर्न सक्ने वैज्ञानिक सुझबुझ भएका तथा अनुसन्धानमुखी जनशक्ति तयार गर्ने ।
९. रचनात्मक तथा समालोचनात्मक चिन्तन गर्ने, जीवनोपयोगी सीप भएका सहिष्णु र भाषिक सक्षमतामा निपुण नागरिक तयार गर्ने ।
१०. नेपाली मौलिक कला, संस्कृति, सौन्दर्य, आदर्श तथा वैशिष्ट्यहरूको संरक्षण, संवर्धन र विस्तारतर्फ अभिप्रेरित भएका नेपालको इतिहास, भूगोलको ज्ञान भएका, नेपाली पहिचान र जीवनशैली प्रति गौरव गर्ने नागरिक तयार गर्ने।
११. जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक एवम् मानव सिर्जित प्रकोपप्रति सचेत रही सम्भावित जोखिम न्यूनीकरण तथा विपत् व्यवस्थापन गर्न सक्षम नागरिक तयार गर्ने ।
१२. सामाजिक न्यायमा आधारित समृद्ध राष्ट्र निर्माणका निम्ति आवश्यक मानव संसाधनको विकास गर्ने ।

१.२ विद्यालय शिक्षाको तहगत संरचना र उमेर

नेपालको विद्यालय शिक्षा आधारभूत र माध्यमिक गरी दुई तहको रहेको छ एक वर्ष अवधिको प्रारम्भिक बालविकास शिक्षापछि कक्षा १ देखि कक्षा ८ सम्म गरी जम्मा आठ वर्षको आधारभूत शिक्षा कायम गरिएको छ भने कक्षा ९ देखि १२ सम्मको चार वर्ष अवधिको शिक्षालाई माध्यमिक शिक्षा कायम गरिएको छ । माध्यमिक शिक्षा साधारण, परम्परागत र प्राविधिक तथा व्यावसायिक गरी तीन प्रकारको हुनेछ । माध्यमिक शिक्षाको प्राविधिक तथा व्यावसायिक धारतर्फ थप एक वर्ष अवधिको व्यावहारिक अभ्यास समेटिनेछ । बालमनोविज्ञान, सिकारुको उमेर तथा सिकाइ क्षमतास्तरका आधारमा विद्यालय शिक्षाको तहगत र कक्षागत खाका देहायबमोजिम हुनेछः

विद्यालयको तह	कक्षा	उमेर समूह	सिकाइ क्षमतास्तर
प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा	प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा	४ वर्ष	
आधारभूत	कक्षा १-३	५ देखि ७ वर्ष	तह १
	कक्षा ४-५	८ देखि ९ वर्ष	तह २
	कक्षा ६-८	१० देखि १२ वर्ष	तह ३
माध्यमिक	कक्षा ९-१०	१३ देखि १४ वर्ष	तह ४
	कक्षा ११-१२	१५ देखि १६ वर्ष	तह ५

द्रष्टव्यः

- उपर्युक्त खाकाबमोजिम सिकाइ क्षमतास्तरसँग तादात्म्य हुने गरी राष्ट्रिय योग्यता प्रारूपमा सिकाइ क्षमतास्तरको तहगत सक्षमता निर्धारण हुनेछ ।
- माध्यमिक तहको प्राविधिक तथा व्यावसायिक धारमा थप एक वर्ष अवधिको व्यावहारिक अभ्यास अनिवार्य हुनेछ ।
- उल्लिखित तालिकामा निर्दिष्ट उमेर समूहले सम्बन्धित वर्षको उमेर पूरा भएको जनाउनेछ ।

आधारभूत तहका उद्देश्य एवम् सक्षमताहरू

प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा

चार वर्षको उमेर पूरा भएका बालबालिकालाई एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकासको अवसर प्रदान गरिनेछ । चार वर्ष उमेरभन्दा मुनिका बालबालिकालाई शिशु विकास केन्द्रबाट शारीरिक, मानसिक वा बौद्धिक, संवेगात्मक र सामाजिक विकास तथा स्याहारका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सकिनेछ । प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको मुख्य उद्देश्य विविध किसिमका मनोरञ्जनात्मक सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलापका माध्यमद्वारा बालबालिकाहरूको सर्वाङ्गीण विकासमा सहयोग पुऱ्याउनु र कक्षा १ मा प्रवेशका लागि तयार पार्नु हुनेछ । प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको पाठ्यक्रम बालबालिकाको उमेरगत विकासात्मक पक्षलाई ध्यान दिई एकीकृत सिद्धान्तअनुसार विकास गरिनेछ । यस तहमा बालबालिकाहरूले आफ्नो मातृभाषामा सिक्ने अवसर प्राप्त गर्नेछन् । प्रारम्भिक बालविकास शिक्षाका सक्षमताहरू निम्नानुसार हुनेछन् :-

- सर्वाङ्गीण विकासका क्रियाकलापमा संलग्नता
- पोषणयुक्त खाना र स्वस्थकर बानी विकास
- वैयक्तिक सुरक्षाका उपायहरू अवलम्बन
- सरसफाइ र सामाजिक बानी व्यवहारको अवलम्बन
- सिर्जनात्मक सोचको विकास
- भाषिक तथा सञ्चार सीपको विकास

आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८) का सक्षमताहरू

आधारभूत शिक्षाले विद्यार्थीकेन्द्रित शिक्षाका माध्यमद्वारा बालबालिकामा अन्तर्निहित प्रतिभाको विकास गर्नुपर्छ । यसको मूल उद्देश्य राष्ट्र प्रेम र लोकतन्त्रमा विश्वास गरी राष्ट्रियताको संरक्षण र संवर्धन गर्ने, अधिकार र कर्तव्यको पालनासहित स्वतन्त्रताको सम्मान गर्ने, सामाजिक र प्राकृतिक वातावरणप्रति सचेत भई मानवीय मूल्य र मान्यताअनुकूल व्यवहार गर्ने कर्तव्यनिष्ठ नागरिक उत्पादन गर्नु हो । यस तहको शिक्षा ग्रहण गरिसकेका बालबालिकाहरू आफ्ना विचार आदानप्रदान एवम् दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्या समाधान गर्न सक्षम, स्वावलम्बी, परिश्रमी, वैज्ञानिक सुझबुझ भएका, स्वास्थ्यप्रति सचेत र नैतिकवान् हुनेछन् ।

आधारभूत शिक्षाका सक्षमता देहायबमोजिम हुने छन्:

१. देशप्रेम र राष्ट्रिय एकताको भावनाबाट ओतप्रोत एवम् लोकतान्त्रिक मूल्य, मान्यता र संस्कारको विकास र व्यवहारमा प्रदर्शन
२. भाषिक तथा सञ्चार सीपको विकास र व्यावहारिक, सिर्जनात्मक एवम् सान्दर्भिक प्रयोग
३. सूचना र विचारहरूको आदानप्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग
४. तार्किक तथा व्यावहारिक गणितीय ज्ञान, सीप एवम् अभिवृत्ति विकास र प्रयोग
५. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा एवम् बोध र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग
६. मानवमूल्य र मान्यता एवम् सामाजिक गुणको विकास तथा नागरिक कर्तव्यप्रति सजग
७. जनसङ्ख्या, वातावरण संरक्षण र दिगो विकासबीचको अन्तरसम्बन्धको बोध र व्यवस्थापनमा सहयोग
८. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सीप (Life skills) को विकास
९. स्थानीय, आधुनिक पेसा, व्यवसाय र प्रविधि एवम् श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सीप (Soft skills) को प्रयोग
१०. नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन एवम् सिर्जनशीलताको विकास र प्रयोग
११. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय परिवेशसग परिचित भई विविधता, विश्वबन्धुत्व र सहअस्तित्व बोध तथा स्वीकार र
१२. दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान, विश्लेषण तथा समाधान

आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) का सक्षमताहरू

आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) को उद्देश्य बालबालिकालाई औपचारिक शिक्षासग परिचित गराउने र आधारभूत साक्षरता, गणितीय ज्ञान र सीप तथा जीवनोपयोगी सीपहरूका साथै व्यक्तिगत स्वास्थ्य तथा सरसफाइसम्बन्धी बानीको विकास गर्ने अवसर प्रदान गर्ने हुनेछ । उनीहरू आफू रहेको प्राकृतिक तथा सामाजिक वातावरणसग परिचित र सचेत हुने छन् । यस तहको पाठ्यक्रम बालबालिकाको उमेरगत क्षमता एवम् रुचिलाई ध्यान दिई एकीकृत सिद्धान्तअनुसार विकास गरिनेछ ।

आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) का सक्षमता देहायबमोजिम हुनेछन्:-

१. आधारभूत भाषिक तथा सञ्चार सीपको विकास र प्रयोग
२. आधारभूत गणितीय अवधारणा र सीपको विकास र प्रयोग
३. अनुशासन, सदाचार र स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक एवम् चारित्रिक गुणको विकास
४. विज्ञान, वातावरण, सूचना प्रविधिसम्बन्धी आधारभूत ज्ञानको विकास
५. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर बानी र जीवनोपयोगी सीप (Life skills) को विकास
६. कला तथा सौन्दर्यप्रति अभिरुचि र सिर्जनात्मकताको विकास
७. आफ्नो परिवेशसँग परिचित भई विभिन्न जातजाति, धर्म, भाषा, संस्कृति, क्षेत्रप्रति सम्मान र समभावको विकास

आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) का सक्षमताहरू

आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५) का सक्षमताहरू निम्नानुसार हुनेछन्:-

१. देशप्रेमको भावना एवम् लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता र संस्कारको विकास
२. आधारभूत भाषिक तथा सञ्चार सीपको विकास र व्यावहारिक प्रयोग
३. आधारभूत गणितीय अवधारणा र सीपको विकास र प्रयोग
४. नैतिकता, अनुशासन, सदाचार र स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक मूल्य मान्यता एवम् चारित्रिक गुणको विकास
५. विज्ञान, वातावरण, सूचना प्रविधिसम्बन्धी आधारभूत ज्ञान र सीपको विकास
६. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर बानी, सरसफाइ र जीवनोपयोगी सीप (Life skills) तथा व्यवहारकुशल सीप (Soft skills) को विकास
७. कला तथा सौन्दर्यप्रति अभिरुचि, सिर्जनात्मक र समालोचनात्मक सीपको विकास
८. आफ्नो परिवेशसँग परिचित भई विभिन्न जातजाति, धर्म, भाषा, संस्कृति, क्षेत्रप्रति सम्मान र समभावको विकास

आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) सक्षमताहरू

आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) का सक्षमता देहायबमोजिम हुनेछन्:-

१. देशप्रेम एवम् राष्ट्रिय एकताको भावनाको विकास
२. लोकतान्त्रिक मूल्य मान्यता र संस्कारको विकास र विविधताप्रति सम्मान

३. भाषिक तथा सञ्चार सीपको विकास र व्यावहारिक, सिर्जनात्मक एवम् सान्दर्भिक प्रयोग
४. सूचना र विचारहरूको आदानप्रदान, विश्लेषण तथा सूचना प्रविधिको समुचित प्रयोग
५. तार्किक तथा व्यावहारिक गणितीय ज्ञान, सीप र अभिवृत्तिको विकास र प्रयोग
६. वैज्ञानिक अवधारणा, तथ्य, सिद्धान्त र नियमप्रतिको जिज्ञासा एवम् बोध र व्यावहारिक जीवनमा प्रयोग
७. नैतिकता, अनुशासन, सदाचार, स्वावलम्बन जस्ता सामाजिक र मानवमूल्य, मान्यता एवम् चारित्रिक र नागरिक गुणको विकास
८. जनसङ्ख्या, वातावरण संरक्षण र दिगो विकासबीचको अन्तरसम्बन्धको बोध एवम् व्यवस्थापनमा सहयोग
९. शारीरिक तन्दुरुस्ती, स्वस्थकर जीवनशैली र जीवनोपयोगी सीप (Life skills) विकास
१०. स्थानीय र आधुनिक पेसा, व्यवसाय र प्रविधि र श्रमप्रति सम्मान तथा व्यवहारकुशल सीप(Soft skills) को प्रयोग
११. नेपाली कला, साहित्य र संस्कृतिको संरक्षण तथा संवर्धन एवम् सिर्जनशीलताको प्रयोग
१२. राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सामाजिक तथा भौगोलिक परिवेशसँग परिचित भई विविधता, सद्भाव र सहअस्तित्व बोध तथा स्वीकार र
१३. दैनिक जीवनमा आइपर्ने व्यावहारिक समस्याहरूको पहिचान, विश्लेषण तथा समाधान

विद्यालय तहको पाठ्यक्रम संरचना निम्नानुसार रहेको छः

आधारभूत शिक्षाअन्तर्गत प्रारम्भिक बालशिक्षाको पाठ्यक्रम संरचना

क्रसं	सीपका क्षेत्रहरू	सीपहरू	वार्षिक समय (घण्टामा)
१	आधारभूत सीप सिकाइका क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> ● शारीरिक सीप ● संवेगात्मक सीप ● सामाजिक, सांस्कृतिक र नैतिक सीप ● बौद्धिक तथा मानसिक सीप ● स्वास्थ्य, पोषण, सुरक्षा र वातावरण सीप ● सिर्जनात्मक सीप 	३८४
२	विषयगत सीप सिकाइका क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none"> ● भाषिक सीप ● पूर्वगणितीय सीप ● दृश्यकला कार्य तरिका र सिर्जनशीलता ● वरपरको वातावरण ● सामाजिक सीप 	१९२
	जम्मा		५७६

(उपर्युक्त तालिकामा उल्लिखित क्रियाकलाप र समयबाहेक मनोरञ्जन क्रियाकलाप बाह्य खेल र आराम गर्ने समय गरी कम्तीमा दैनिक १ घण्टाका दरले वर्षभरिमा २५६ घण्टा वार्षिक समय थप हुनेछ ।)

आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-३) पाठ्यक्रम संरचना

क्रसं	विषयसम्बन्धी क्रियाकलाप	पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
१	भाषिक सीप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप (नेपाली)	५	१६०
२	भाषिक सीप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप (अङ्ग्रेजी)	४	१२८
३	गणितीय सीप विकाससम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
४	विज्ञान स्वास्थ्य र शारीरिक शिक्षासम्बन्धी क्रियाकलाप	४	१२८
५	सामाजिक अध्ययन, चारित्रिक विकास तथा सिर्जनात्मक क्रियाकलाप	४	१२८
६	मातृ भाषिक सीप/स्थानीय विषयवस्तुसम्बन्धी क्रियाकलाप	५	१६०
	जम्मा	२६	८३२

(पठनपाठन सञ्चालनका लागि उपयोग भएको ३२ घण्टाको समयावधिलाई १ पाठ्यघण्टा (Credit hour) मानिएको छ ।)

आधारभूत शिक्षा (कक्षा ४-५)

क्रसं	विषय	पाठ्यघण्टा	वार्षिक पाठ्यघण्टा
१	नेपाली	५	१६०
२	अङ्ग्रेजी	५	१६०
३	गणित	५	१६०
४	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०
५	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	५	१६०
६	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला	५	१६०
७	मातृभाषा /स्थानीय विषय	४	१२८
	जम्मा	३२	१०२४

आधारभूत शिक्षा कक्षा ६-८

क्र स	विषय			पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
	साधारण	संस्कृत शिक्षा/गुरुकुल/वेदविद्याश्रम शिक्षा	गोन्या / विहार /मदरसा		
१	नेपाली	नेपाली	नेपाली	५	१६०
२	अङ्ग्रेजी	अङ्ग्रेजी वा संस्कृत	अङ्ग्रेजी रचना	५	१६०
३	गणित	गणित	गणित	५	१६०
४	विज्ञान तथा प्रविधि	विज्ञान तथा प्रविधि वा संस्कृत व्याकरण	विज्ञान तथा प्रविधि	५	१६०

क्र स	विषय			पाठ्यघण्टा	वार्षिक कार्यघण्टा
	साधारण	संस्कृत शिक्षा/गुरुकुल/वेदविद्याश्रम शिक्षा	गोन्पा / विहार /मदरसा		
५	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा वा कर्मकाण्ड	सामाजिक अध्ययन तथा मानव मूल्य शिक्षा	५	१६०
६	स्वास्थ्य, शारीरिक तथा सिर्जनात्मक कला	संस्कृत भाषा	स्थानीय विषय वा बौद्ध शिक्षा वा सम्भोटा व्याकरण वा अन्य आचार शिक्षा (दिनियात) र कुरान (अरेविक)	३	९६
७	मातृभाषा / स्थानीय विषय	वेद वा नीति शास्त्र	भोटभाषा वा पाली भाषा वा संस्कृत वा अन्य भाषा /उर्दू भाषा	४	१२८
		जम्मा		३२	१०२४

सन्दर्भ सूची

स्थानीय पाठ्यक्रम स्रोत तथा प्रशिक्षण सामग्री (२०६७), नेपाल सरकार, शिक्षा मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी भक्तपुर ।

राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप (२०७६), नेपाल सरकार, शिक्षा मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र, सानोठिमी

Amadio, M. (2014). "Curriculum in the Twenty-First Century: Challenges, Tensions and Open Questions". ERF Working Papers. Paris, UNESCO. No. 9.

Dweck, Carol. "Who will the 21st-century learners be?" Knowledge Quest, vol. 38, no. 2, 2009, p. 8+. Gale Academic OneFile, Accessed 25 Apr. 2020.

Jaramillo, James A. "Vygotsky's sociocultural theory and contributions to the development of constructivist curricula." Education 117, no. 1 (1996)

Practical and Project Based Learning Teaching Learning Guideline (2076), Mahalaxmi Municipality, Lalitpur

Rethinking Education: Towards a global common good? (PDF). UNESCO. 2015. pp. 42–43. ISBN 978-92-3-100088-1.

Taba, H. (1962). Curriculum development ; theory and practice. New York: Harcourt, Brace & World.

Tanner, Daniel & Tanner, Laurel. (2007). Curriculum Development: Theory Into Practice.

UNESCO. 2012. EFA Global Monitoring Report. Policy Paper 03. April 2012.